

Quarta distinctio De tentacione.

visus incautus in virgine exciit auerat conq̄cuit **H**ec exempli cā de tenta
cōe luxurie sint dicta **N**ouicius Quibus armis resistendū est his septē
vicijs q̄bus iam sermo in longum p̄tract' est? **M**onachus. virtutib' eis
oppositis **N**ouicius. q̄d sunt virtutes vel vñ dicunt? **M**onach'. virtu
tes sunt q̄litates mentis q̄bus recte viuūt **D**icunt' autem virtutes q̄si cō
tra vicia stantes **S**tare debet contra supbiam humilitas. contra iram le
nitas. contra inuidiam caritas. contra tristitiam spiritualis iocūditas. cō
tra auariciam largitas. contra gulam potus cibiq; p̄citas. contra luxuri
am castitas **D**e si in pugna tentacionum virtutes vicijs effede fuerint su
periores victoriam meritum. et meritum p̄m̄ium sequitur eternum quod
p̄seueranti se daturum pollicitus est dominus noster **I**hesus **C**hristus. q̄
est via in exemplo veritas in promisso vita in premio. **I**psi cum patre et
spiritus sancto honor et imperium in secula seculorum **A**men.

Explicit quarta distinctio

Incipiunt capitula quinte distinctiois.

De eo q̄ demones sint q̄ multi sint q̄ mali sint et hominibus in
festi. ca. p̄m̄. **D**e herico milite q̄ demones esse non credēs
p̄ nigromantia illos vidit. ca. ii. **D**e sacerdote q̄ p̄ diabolu
a circulo extractus et confractus tercio die mortuus est. ca. iii.
Ite de clerico q̄ apud tolerū dolo diaboli extract' et ad inferos duct' q̄
reduct' fcs ē monachus. ca. iiii. **D**e hermanno abbate loci sancte Marie
q̄ in diuersis formis demones vidit. ca. v. **D**e christiano monacho q̄
demones vidit. ca. vi. **D**e demonib' q̄ vili sunt Moguncie in supba vel
te femine. ca. vii. **D**e sacerdote de Deytkirchin q̄ in obitu suo multitu
dinem vidit demonioꝝ **I**tem p̄bacio q̄ plures sint homines q̄ demōes
ca. viii. **D**e demone q̄ dixit se malle cū vna anima a se decepta in infer
num descendere. q̄ redire ad celum. ca. ix. **D**e alio demone q̄ cōtraria
dicebat. ca. x. **D**e demone q̄ confessus est se intrasse feminam. eo q̄ sibi
tradita fuisset a marito. ca. xi. **I**tem de puero quem diabolus inuasit
cum ei pater dicerz. vade diabolo. ca. xii. **D**e obsessa que dixit diabolu
ligatū trib' x̄bis sacri canōis. ca. xiii. **D**e obsessa q̄ in insula sancti Nicolai
prodidit reliquias. ca. xiiii. **Q**uomodo demones sint in hominibus. ca.

Quinta distinctio De demonibus

xy De conuerso campense q̄ p̄missione episcopatus Haluerstadenſis
deceptus ſuſpenſus eſt. cap. xv. **I**tem de conuergio qui voce cuculi de/
ceptus. in apoſtasia mortuus eſt. ca. xvij. **D**e duobus hereticis q̄ ap̄d
Bizuncium miraculis fantaſticis multis deceptis ibidem exuſti ſunt. ca.
xviij. **D**e hereticis Colonie combuſtis. ca. xix. **D**e heresi valdoſiana
in ciuitate Metenſi. ca. xx. **D**e heresi Albienſium. ca. xxi. **D**e hereticis
Paris? exuſtis. ca. xxij. **D**e heretico apud trecaſ exuſto qui ſe dicebat
eſſe ſpiritum ſanctum. ca. xxiiij. **D**e hereticis veronenſibus. ca. xxiiij. **C**
De heretico qui dicebat diabolum eſſe principem huius mundi eo q̄ mū
dum creaffet. ca. xxv. **D**e puella quam diabolus intrauit cum eſſet q̄n
quennis. ca. xxvi. **D**e Theoderico conuerſo quem diabolus tranſtulit
vltra ciuitatem Lubech. ca. xxvij. **D**e Albone conuerſo qui diabolum
videndo infirmatus eſt. et que ſit ratio eiufdem defectus. ca. xxviii. **D**e
abbate ſancte Agathe monacho et conuerſo eius. qui videntes dyabo/
lum deſecerunt. ca. xxix. **D**e duobus iuuenibus qui dyabolum in ſpe
cie mulieris videntes infirmati ſunt. cap. xxx. **I**tem de femina que a
dyabolo in ſpecie ſerui ſibi noti preſſa mortua eſt. cap. xxxi. **I**tem de
muliere in Are que a dyabolo amplexata poſt paucos dies deſuncta eſt.
ca. xxxij. **I**tem de conuerſo quem dyabolus in ſpecie monialis meridie dor
mientem complexus. infra triduum extinxit. ca. xxxiiij. **D**e Thimone mi
lite. cum quo dyabolus nocte teſſeribus ludens viſcera eius excuſſit. ca.
xxxiiij. **D**e homine qui in Euſacia ſpe dyaboli de turzi ſaltans dirup
tus eſt. cap. xxxv. **D**e demone qui in ſpecie hominis militi ſideliter ſer
uiuit. cap. xxxvi. **D**e demone qui Euerhardum militem tranſtulit The
ruſalem. cap. xxxvij. **D**e demone qui non miſit hominem a ſe obſeſſum
de rapina in quinta generacione guſtare. capitulum. xxxviii. **D**e dya
bolo qui viſus eſt ſeminare diſcordia inter duos peregrinos amicos. ca.
xxxix. **I**tem de demone qui in ſpecie ſacerdotis militē per ſpineta ducēs in
imicos illos effecit. capitulum. xl. **D**e demone qui dixit ſe ſeminaffe diſ
cordiam inter militem et cenobium. capitulum. xli. **D**e milite meingo/
ſo quem diabolus per pauimentum traxit. capitulum. xliij. **D**e demo
ne qui vineam pro mercede cuſto diuit. capitulum. xliij. **D**e Eufemia
ſanctimoniali quam dyabolus infeſtauit. capitulum. xliij. **D**e infef
tacōib? Elizabeth ſanctimonialis a demone. capitulum. xlv. **D**e in
cluſa que per benedicite liberata eſt a demone. capitulum. xlvi. **D**e
Bertrade incluſa. capitulum. xlvij. **D**e conuerſo qui vidit demo
nem fantaſmata minari in eborum. capitulum. xlvij. **D**e viſio
nibus Bermanni cantoris. capitulum. xlix.

Quinta distinctio De demonibus

De inclusa q̄ demones vidit sup scapulas monachoz de porceto. ca. l.
De monacho a calore caulium recedente et a diabolo p̄ specie mulieris
mox tentato. ca. li. **D**e diabolo simili leoni ad st̄ pitē ligato. ca. liij. **D**e
canonico Būnense ab eo tentato. ca. liij. **A**d ouentū montis scē Wal-
burgis irruit. ca. liij. **D**e sacerdote quē cū gladio eunte ad ecclesiā dia-
bol⁹ terret. ca. lv. **D**e cāpanazio quē diabol⁹ transtulit in pinnā ysen-
burg. capitulum. lvi.

Incipit distinctio quinta De demonibus q̄ mali- sint et multi

Capitulum primū.

Recte p̄ tentacōem tractandū videt̄ eē de tentatorib⁹. De
mones anthonomacice dicunt̄ tentatores qz maxime ten-
tacio mentē impellens ad peccandū. vel ipsis fit auctori-
b⁹ vel incentorib⁹. Si diabol⁹ p̄mū hōiem tentauit in pa-
diso. si xpm̄ tentare p̄sūpsit in deserto. quē hōiem tentare
non audebit in hoc mūdo. Duo siq̄ dē angeli cuiusq̄ hōi
sunt deputati bon⁹ ad custodiā. mal⁹ ad exercitiū. **Quici⁹** de angel⁹ sac-
tis n̄ nulla inē dubietas. qn̄ sint qz p̄phaz̄ sc̄pta de illi sepe loquūt̄. De ho-
demonibus sint. q̄ multi sint q̄ mali sint. et q̄ incendijs etnis deputati sint.
ex scripturis v̄t̄ulqz testamenti vellē n̄ demonstrari. **Monach⁹** plurima
ad hec p̄banda extant testimonia. De lucifero. i. diabolo p̄pter decorem
sue creatōis sic dicto eiusqz casu ait ysaias. quō occidisti lucifer q̄ māe ori-
ebaris. **De fact⁹** sit diabol⁹ et q̄ de celo ceciderit testis est saluator q̄ ait
Vidi sathan tanqz fulgur de celo cadentem. De quo Job Quadam die
cum venissent filij dei vt assisterent coram domino Affuit inter eos eciaz
et sathan. Et in psalmo Dauid loquens de iuda proditore. Diabol⁹
inquit stetit a dextris eius. Item Abacuc de Christo. Egredietur dya-
bolus ante pedes eius. Et in alijs multis locis dyabolum scriptura cō-
memorat. **De autem** non solus fuerit. nec solus ceciderit testatur Joh̄s
nes in apocalipsi dicens. Factum est prelium magnum in celo. Michael
et angeli eius pugnabant cum dracone et draco pugnabat et angeli ei⁹
et non valuerunt neqz locus eoz inuent⁹ est āpli⁹ in celo. Factus est p̄ ma-
liciā suā draco lucifer glorios⁹ de cui⁹ decore ac pulchritudine p̄ Ezechie
lē d̄r Tu signaculum similitudinis dei plenus sapientia atqz decore in de-
licijs padili dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimētum tuum et cetera

Quinta
distinctio
De demonibus
capitulum
primū
De inclusa
quā demones
vidit super
scapulas
monachorum
de porceto.
ca. l.
De monacho
a calore
caulium
recedente
et a diabolo
per speciem
mulieris
mox tentato.
ca. li.
De diabolo
simili leoni
ad stipes
ligato.
ca. liij.
De canonico
Būnense
ab eo
tentato.
ca. liij.
Ad ouentum
montis
sancti
Walburgis
irruit.
ca. liij.
De sacerdote
quem cum
gladio
eunte ad
ecclesiam
diabolus
terret.
ca. lv.
De campanario
quem diabolus
transtulit
in pinnam
ysenburg.
capitulum.
lvi.

De
demonibus
quod mali-
sint et multi
capitulum
primum
Recte pro
tentationem
tractandum
videtur esse
de tentatoribus
Demones
anonymice
dicuntur
tentatores
quia maxime
tentatio
mentem
impellens
ad peccandum
vel ipsis
fit auctoribus
vel incentoribus
Si diabolus
primum
hominem
tentauit
in paradiso
si christum
tentare
presumpsit
in deserto
quem
hominem
tentare
non
audebit
in hoc
mundo
Duo siquidem
de angelis
cuiusque
hominis
sunt
deputati
bonus
ad custodiam
malus
ad exercitium
Quidam
de angelis
sanctis
nulla
inest
dubietas
quoniam
sunt
quod propheta
scripta
de illis
sepe
loquuntur
De
hominibus
demonibus
sunt
quod multi
sunt
quod mali
sunt
et
quod
incendijs
et
necis
deputati
sunt
ex
scripturis
veteris
et
novi
testamenti
vellent
non
demonstrari
Monachus
plurima
ad
hec
probanda
extant
testimonia
De
lucifero
id est
diabolo
propter
decorem
sue
creationis
sic
dicto
eiusque
casu
ait
ysaias
quomodo
occidisti
lucifer
quod
matris
originis
ebaris
De
factus
sit
diabolus
et
quod
de
celo
cecidit
testis
est
saluator
quod
ait
Vidi
sathan
tanquam
fulgur
de
celo
cadentem
De
quo
Job
Quadam
die
cum
venissent
filij
dei
ut
assisterent
coram
domino
Affuit
inter
eos
eciam
et
sathan
Et
in
psalmo
Dauid
loquens
de
iuda
proditore
Diabolus
inquit
stetit
a
dextris
eius
Item
Abacuc
de
Christo
Egredietur
dyabolus
ante
pedes
eius
Et
in
alijs
multis
locis
dyabolum
scriptura
commemorat
De
autem
non
solus
fuerit
nec
solus
cecidit
testatur
Iohannes
nes
in
apocalypsi
dicens
Factum
est
prelium
magnum
in
celo
Michael
et
angeli
eius
pugnabant
cum
dracone
et
draco
pugnabat
et
angeli
eius
et
non
valuerunt
neque
locus
eorum
inuentus
est
apud
apostolum
in
celo
Factus
est
propter
malitiam
suam
draco
lucifer
gloriosus
de
cuius
decore
ac
pulchritudine
per
Ezechielam
dicitur
Tu
signaculum
similitudinis
dei
plenus
sapientia
atque
decore
in
delicijs
padili
dei
fueris
Omnis
lapis
preciosus
operimentum
tuum
et
cetera

Quinta distinctio **D**e demonibus

Decima ps angeloz credi cecidisse. vñ ob multitudinē ap̄ls vocat eos aereas potestates. cadendo em̄ aerē impleuerunt. de q̄z malicia p̄pheta p̄po dicit in psalmo **S**upbia eoz q̄ te oderunt ascendit sp̄ **E**t dñs in euāgelio iudeis. vos facitis opa p̄ris v̄ri diaboli **I**lle mendax fuit ab initō et p̄ ei⁹ **Q**uō hōinib⁹ sit infest⁹ testis est **J**ob q̄ ait. absorbebit fluiū et non mirabit. i. ifideles paganos scz iudeos et hereticos et hz fiduciā q̄ influat iordanis in os ei⁹ scz fideles baptisati. vñ ap̄ls **P**etr⁹ nos admōet dicens. **F**rēs vigilate. sobrii estote qz aduersari⁹ v̄r diabol⁹ tanq̄ leo rugiens circuit. q̄rens quē deuoret cui resistite fortes i fide **Q**uō de vno d̄r. de ceteris intelligendū est. qz sepe nūer⁹ singularis p̄ plurali ponit̄ **Q**uō eter. naliter dānandi sint habet̄ ex verb⁹ dñi qui in iudicio re. pbis dicit̄ est. ite maledicti in ignē et̄nū q̄ p̄pat⁹ est diabolo et angel⁹ ei⁹ **Q**uō aut̄ in q̄nta distinctōe loquēdū arbitroz de demōib⁹ qz q̄nari⁹ a philosopho apof tatic⁹ vocat̄ eo q̄ ceteris numeris impib⁹ diund̄ et p̄ seip̄m multiplicat⁹ sp̄ seip̄m vel in capite vel in fine oñdit̄ **S**ic diabol⁹ a q̄ternario p̄petue firmitatis recedens p̄m⁹ cū hōinib⁹ mal⁹ q̄si nūeris ineq̄lib⁹ sociat̄. sp̄ in p̄ncipio v̄ sine opis vel p̄mōis illi⁹ neq̄cia demōstrat̄ // **Q**uō uici⁹. **S**atis m̄ fa teoz probatum esse vnde hesitauī diuine scripture testimonijs. neqz mihi satisfactum fateor. nisi eadem viuacibus declares exemplis **¶** **M**onachus. **D**emonēs esse. multos esse. malos esse plurimis tibi exemplis p̄tero probare.

Cap. ij.

Miles quōdam **H**enricus nomine de castro **F**alkinstin oriund⁹ p̄ncerna fuit **C**esarij monachi n̄ri tūc abbatis **P**rumie et sicut eodē **C**esario recitante didici cū iā dicit̄ miles demōēs eē dubitaret et q̄cqd̄ de ill⁹ audiret vel audisset q̄si friuolū reputans q̄ndā clericū **P**hilippū nōie in nigromantia famosissimū accersuit et vt demones sibi oñdēt cū multa instancia petiuit **C**ui cū ille r̄nderet visio demonū horribil⁹ est p̄culosa est neqz hos omnib⁹ expedit videre et miles nimis importune instaret adiecit **S**i securum me feceris q̄ neqz a cognatis siue ab amicis tuis nihil mihi ex hoc mali euenerit si forte a demonibus decept⁹ vel terzit⁹ lesus fueris ad q̄scqz tibi **E**t fecit eum securum **D**ie quadāz tempore meridiano eo q̄ tunc maiores habeat vires demonium meridianuz **P**hilippus militē in quoddam biuium duxit gladiū illum circūcircinauit circuli legē infra circulū posito p̄dixit et ait **S**i aliqd̄ mēbroz tuoz extra hunc circulū ante meū reditum extenderis mozieris qz mox a demonibus extractus peribis **M**onuit eciam vt nihil petētib⁹ daret nil p̄mitterz nec se

Quinta distinctio De demonibus

signaret Et adiecit multis modis te demones tentabunt et terrebunt nec tibi nocere poterunt si mandata mea custodieris. discessitque ab eo Solo sedente illo in circulo ecce vidit extra se venientes inundaciones aquarum de in audit grunitus porcorum. flatus ventorum et alia fantasmata his similia multa quibus illi demones frere moliebantur. **N**ec quia iacula pueri minime feriunt extra hec a semetipso confortatus. nouissime vero contemplantur in nemore vicino quasi umbram humanam tetra similitudine arborum ascendente que ad ipsum propinquabat Et intellexit statim quia diabolus esset ut fuit. que ut circulum attigit stetit et quod sibi vellet militem interrogauit. **E**rat autem quasi magnus vir ymo maximus et nigerimus. veste subnigra indutus et tate deformitatis ut in eum miles respicere non posset. **C**ui sic ait. bene fecisti veniendo ego enim videre te desideravi. **N**o quod inquit? et ille multa de te audiui. **R**espondente diabolo quod de me audiisti? **R**ubicit miles pauca bona et multa mala. **N**o quod diabolus. sepe me iudicant et odemunt homines sine causa. **E**go neminem nocui neminem ledo nisi puocatus. **P**hilippus magister tuus bonus amicus meus est et ego illi que si unquam illum offenderim. **E**go facio quod illi placet et ipse mihi in omnibus obtemperat. vocatus ab illo modo huc veni ad te. **T**unc miles. ubi fuisti quando te vocauit? respondit demon. **E**ni ex illa parte maris fui quantum ab hoc loco distat usque ad mare et ideo iustum est ut in aliquo munere laboribus meis respondeas cui miles. quod vis? respondit ille. volo et rogo ut des mihi pallium tuum. dicente milite non tibi dabo. poposcit cingulum deinde ouem unam de grege. que cum omnia negaret nouissime gallum domus eius petiuit. **C**ui cum diceret quod opus habes gallo meo? respondit demon. ut cantet mihi. **E**t ille. **Q**uomodo capes eum? respondit itez demones. non solliciteris de his in tamen da mihi illum. **T**unc miles ego nihil dabo tibi et adiecit. dic mihi unum est tibi tanta sciencia? dixit demones nihil sit mali in mundo quod me lateat. **E**t ut hoc scias vix esse. ecce in tali villa et in tali domo virginitatem tuam perdidisti ibi et ibi peccata illa et illa commisisti. **E**t non potuit contradicere miles quin verum diceret. **N**ouicius. **N**on puto quin miles aliquando eadem confessus fuerit peccata quomodo ergo scire potuit diabolus confessus? **M**onachus. quia cum voluntate iterum peccandi miles confessus fuit diaboli scienciam in nullo minuit. **N**ouicius. **P**lacet quod dicis quia idem dixisse te recolo distinctione tertia capitulo sexto. **M**onachus. **E**unquam rursus diabolus nescio quid postularet. et ille dare rennueret quasi eum rapere vellet et extrahere manum contra eum extendit atque in tamen terruit ut retrosum cadens clamaret. **A**udita eius voce. **P**hilippus accurrit in cuius aduentu fantasma mox disparuit. **A**b illa hora miles ideo semper pallidus fuit natiuus colorem nunquam recuperavit emendatius viuens et demones esse credens. **N**on est diu quod defunctus est.

ref. Ca
p. 101
f. 101

R
mirabile
gionib
aliq. de
euenies
lari. ut e
capiam
b. l. 102
venit
ganib
demon
ter. am
rue. lane
velos. ecc
filium. le
b. 102
b. 102
p. 102
que. cu
tra. cir
ita. cuent
tunc. ac
demonit
reparat. a
cu. 102

Quinta distinctio De demonibus

Cap. iij.

Quodem tpe sacerdos quōdā stolidus eundē Philippū rogauit atq; remunerauit vt sibi demones ostēderet. **A**d q̄ cū fuisset mō supra dco in circulo positus et instructus a diabolo terzitus et extractus ē atq; ita a nōq; adueniret Philippus contractus vt ecia die moreret. **C**uius domū Walramus de Lutzelinburg discouit. **E**go eundē Philippū vidi q̄ ante paucos annos procurante vt creditur magistro et amico suo diabolo occisus est.

Cap. iiii.

Retulit mihi bone memorie monachus noster Godescalcus de volmūsteine quōd silere non debeo. **C**ū die quōdā rogaret predictū Philippū vt aliq̄ sibi recitaret de arte sua mirabilia. **R**espondit ille. **D**icā vobis res satis mirabilē tpe meis apud toletū veraciter gestā. **C**ū plures ex diuersis regionibus scolares in eadē ciuitate studerent in arte nigromantica. **I**uuenes aliq̄ de **S**ueuia et **B**aioaria stupēda quōdam et incredibilia a magistro suo audientes et vtz nam vera essent pbare volentes dixerunt illi. **M**agister volumus vt ea quę doces oculo tenes ostēdas quatinus aliquē ex studio nostro frēm capiamus quos cū auerteret et non adq̄sceret eo quod natio illa gens sit mirabilis hora ydonea in campū illos duxit gladio circa illos circulū fecit monens sub infirmatione mortis vt infra circulū se cohiberent et ne aliq̄d rogantibus darent vel ab offerentibus recipient precepit secedēs ab eis paululū demones carminibus suis aduocauit. **M**ox assunt illi in formis militū decēter armatoz milicie ludos circa iuuenes exercentes. **N**ūc lapsū simulabāt nunc lanceas et enses contra eos extendebant omnibus modis satagentes vt illos extra circulū extraherent. **Q**ū cū sic nihil proficerent in puellas speciosissimas se transformantes choreas circa illos ducebant varijs anfractibus iuuenes inuitantes. **E**x quibus vna forma ceteris prestantior vnū ex scolariibus elegit. **A**d quē quāciens venisset chorizando tociens anulū aureū porrigebat. **I**nter suggerendo et foris motu corpis ad amorem suū illū inflāmando. **Q**ue cū p̄ multas vices hoc aditasset. **V**idit iuuenis digitū extra anulū extra circulū porrexerit quē illa mox p̄ eundē extrahēs nusq; opuit. **C**apta p̄da ouentus malignanciam in turbinē resoluit fit clamor et strepitus discipulorum accurrit magister de raptu confosus omnes conqueruntur. **Q**uibus ille respondit. **E**go sine causa sum. vos me coegistis. ego vobis predice raz non eum amodo videbitis. **A**d quod illi. nisi nobis restituas interficiem te. **T**imens tamen vite sue sciens **B**aioarios esse furiosos respondit

Quinta distinctio De demonibus

Ego tentabo si spes aliq̄ sit de illo. vocansq; p̄ncipē demonoz p̄fidele suū ministeriū illi ad memoriā reuocans dixit discip̄line ei? multū eē derogan dū. seq; a discipul' occidēdū nisi iuuenis restitueret. Cui diabol' opass' r̄i dit Crastino p̄siliū p̄pter te in tali loco celebrabo. tu esto p̄s̄ et si aliquo mō illū p̄ s̄m̄am obtinere poteris gratū habebō. q̄d plura? Ad impiū p̄n cipis p̄siliū malignantiū cogit de violēcia in discipulū scā a mgrō cōgrit ab aduersario r̄ndet. d̄ne inq̄t non illi feci iniuriā non violēciā mgrō suo inobediens fuit legē circuli non custoduit. In hunc modū ill' ostendētib' diabol' demonē quēdā sibi collateralē de s̄m̄a interrogauit dicens. **Quis** semp curial' fuisti extra iusticiā p̄sonā non accipis solue q̄stionē hui' litis. r̄i dit ille. Ego iuuenē restituendū esse iudico mgrō suo. mox q; ad aduersa riū ducit' ait. Redde illū q; nimis ei importun' fuisti. **Ceteris** s̄m̄e ei' assē sū p̄bentib' ad mandatū iudicis eadē hora scholaris ab inferis reducit' mgrō suo restituit' p̄siliū soluit' ad discipulos reduc̄ta p̄da mgr' let' reuer tit' Cui' vult' ita erat macer et pallid' color tā immutat' vt hora eadē a sepulchro videret' r̄suscitat'. q̄ socijs apud inferos visa recitās q̄ deo o traria et execrabil' foret illa disciplina magis exēplo q̄ verbo oñdit et a loco recedens in q̄dā ordinis nr̄i mōsterio monachū se fecit. **Monicius** recordor nūc illoz duoz iuuenū videl' cet q̄ apud toletū defūdi socij ad monicōe conuers' est et alterius clerici cui visa pena. **Lantgrauj** conuersi onis cā fuit sicut dicit' est in distin. p̄ma. ca. xxxiij. et cap. xxxiij. **Monach'** Conradus senex monachus noster retulit mihi se ante conuersionem nocte q̄dam in plenilunio demonstrantē sibi quodam clerico nigromanti co in diuersis formis demones vidisse. vnde dubiū nō est q̄n sint q̄ sic ab hominibus videri audiri et sentiri p̄ ossunt. **Monicius**. Licet satis mihi probatum sit demones esse magis tamen delectarer de his testimonia religiosorum q̄ secularium audire. **Monachus**. De demones sint et multi sint non dubijs sed verissimis non secularium sed claustralium personarum tibi ostendam exemplis. **De quibus nihil omnino dubita bis.**

Cap. v.

Dominus Hermannus nunc abbas loci sancte Marie quante fit vir religiositatis quante ve grauitatis bene nesci. Iste ante conuersionem ecclesie **Bunnensis** erat canonicus vir nobilis et de alto sanguine natus. factus vero monachus in **hē menrode** nō multo p' cū emitteret' ouent' nr̄ de eodē claustro p̄m' ei' abbas efficit' et post paucos ānos p̄ electōm ablat' eidē in abbatē p̄mor'

Quinta distinctio De demonibus

restituit. Erat tunc tps illic conuers^o q^odam n^oie Henric^o mgr cuiusdam
grangie q^o Hart vocat^o vir bon^o et iust^o matur^o etate et corpe virgo. Iste
inter reliq^o dona q^o accepit a d^ono sepe nocturnis horis in choro maxime
in diuers^o formis demones curzere vidit. He^o cū in c^ofessione iam d^oco re-
tulisset Hermāno illi^o exēplo videndi demones desiderio accens^o intentis-
sime deū orauit vt sibi hanc grām donare dignaret^o. Statimq^o exaudit^o ē
In prima vero solēnitate sancti Martini cū staret in matutinis c^oteplat^o
est demonē vnū in forma rustici q^oorati inferi^o iuxta p^obiteriū intrare ha-
bebat em^o pctā latū scapulas acutas collū breue capillū in fronte satis su-
pbe tonsuratū reliq^os crines sic aristas dependentes. Ascēdens venit ad
q^ondā nouiciū stans corā illo. Quē cū d^ons Hermann^o q^o tunc tps non e-
rat abbas intuitus fuisset oculosq^o parūp auertisset ac denuo illū videre
voluisset disparuerat. Alio tpe transformans se demon in caudā vituli
et sup^o formā cadens cui idē nouici^o appodiabat. motu leuissimo trahebat
se ad nouiciū. Cui^o scapulas cū eadē cauda tangeret mox in psalmodya
fallebat^o nouici^o. q^o cū sup^o articulos se demitteret. regularit^o satisfaciēs. de-
mon q^osi turbine impuls^o ad longitudinē cubiti vni^o recessit ab eo. sicq^o dis-
puit. non em^o sp^os ille sup^obie q^o blandimento caude sue eccl^oia p^ote stellaz p^ose
trahit ad vni^o hūilitatis signū stare potuit. nouici^o iste nōn^o Alexander fu-
it nunc p^oz in claustro. verisimile est tunc eū aliq^o leuitatis cogitasse q^on per
motū leuē tentatus est et impeditus. Nouici^o. placet quod dicis. Mo-
nach^o. In nocte vero sancti Cuniberti cum staret in choro abbatis tunc
simplex monach^o vidit iuxta p^obiteriū duos demones intrare et paulatī
ascendere ad stallum abbatis inter chorū monachoz atq^o nouicioz
Qui cum venissent contra angulum vbi pietes conueniunt exiit demon
tercius duob^o se socians. et cū illis exiens. Tam p^ope enim transcentes ve-
nerunt ei vt manu illos tangere posset. Quos diligentius intuens c^oside-
rauit q^o pedibus terzā non tangerent vtpote aeree potestates. Habebat
enim vnus ex duobus p^ozioribus femineum vultum in capite vero vela-
men nigrum. nigro circumdatus pallio et sicut mihi retulit monachus il-
le. qui tercium demonem iuxta se fouerat satis erat iniuriosus et non
parum acidiosus. in choro libenter dormiens. et inuitus psallens. hylari-
or ad potandum q^o ad cantandum. Breuiorēs vigilie videbantur ei
semper longissime. Alio itidem tempore in vigilia vt puto sancti Co-
lumbani tunc eo existente p^oziorē cum chorū abbatis inciperet primum
matutarum psalmum scilicet Domine quid multiplicati sunt qui tribu-
lant me. Demones adeo in choro multiplicati sunt vt ex illozū concur-
su et discursu mox in eodem psalmo fratres fallerent. Quos cum chorū

Quinta distinctio De demonibus

oppositus conare. corrigere demones transuolauerunt et se illis miscen-
tes ita turbauerunt ut psalmi nescirent quod psallerent. Clamauit chor⁹ co-
tra chor⁹. **D**is abbas Eustachius et prior Hermann⁹ qui hec vidit a stallis
suis se mori. cum satis ad hoc conarentur non poterant illos ad viam psalmo
die reducere neque vocum dissonancias unire. Tandem psalmo illo modico
valde usitato cum labore piter atque confusione qualicumque modo expleto dya-
bol⁹ totius confusionis caput cum suis satellitibus abcessit et pax turbata
psallentibus accessit. Quem eadem hora predictus prior in forma draconis
haste hantem longitudinem euolare vidit et hoc iuxta lapidem in choro
ardentem ne eius abcessus latere posset contemplantem. Reliqui demones umbro-
sa habebant corpora infantibus maiora quam facies ferro igne extracto erant
simillime. **N**euicius. Ex quo tot demones congregati fuerant in loco vno
ad impedimentum vnius congregationis non dubito quin innumerabi-
les sint in orbe terrarum. **M**onachus. Teste euangelio legio intrauerat ho-
mine vnum vnum quia multi sunt et mali et ad impedimentum salutis nostre ut pro-
dicitur est heu nimis pati consulo ut dum stamus ad compsalendum circumspecti si-
mus et intenti seruantes et humiles ne meritum sancti feruoris extinguat vi-
cium superbe vociferacionis. In quantum enim maligni spiritus turbant in cordis nostri
deuotione in terra letificantur in superba vocum exaltacione. Cum nocte qua-
dam ab domo adarius inuitatorum antiphonam inciperet et monachus ei pri-
mus voce mediocri psalmum intonaret. Hic vicus tunc prior cum ce-
ceris senioribus eadem voce qua ille inceperat psallere cepit. Stabat iu-
uenis quidam minus sapiens in inferiori pene parte chori qui indigne se-
rens psalmum tam submisse inceptum fere quinque tonis illum exaltauit.
Supriori ei resistente ille cedere contempsit et cum multa pertinacia vic-
toriam obtinuit. Cuius partes in proximo versiculo quidam ex opposito
choro adiuuerunt. propter scandalum et dissonantie vicium ceteri cesserunt.
Mox is qui supra vidit demonem de monacho sic triumphante qua-
si cantans ferum proflentem et in oppositum chorum in eum qui eius per-
tem roborauerat transferentem. Ex quo colligitur quod magis placet deo
humilis cantus cum cordis deuotione quam voces in celum arroganter ex-
altare. **I**ta quadam nocte cum preuenisset fratres ad vigilias et stans
in loco suo propter aeris claritatem considerandam oculos direxisset ad
fenestram que est in fronte ecclesie. obiecit se visui eius demon quidam in
ethyopsis effigie magnus et nigerimus ac si hora eadem ab igne infer-
nali fuisset extractus. Qui ad eum per chorum superiorem veniens ipsum
que pertransiens egressus est. **A**lio itidem tempore cum modicum se mo-
uisset a stallis suis ad commonendum fratres. conspexit demonem inter

Quinta distinctio De demonibus

stallū abbatis atq; p̄oris intrare cū impetu ipso aspectu horribilē nimis
q̄ cū in choz p̄oris neq̄ter respexisset ⁊ vidisset sibi ingressū nō patere p̄
ter ipm̄ eo q̄ viam occupasset raptim se in choz noū cioz deposuit ⁊ cui
dam monacho seniori illic sedenti se iunxit **I**ste sup̄ dco monacho q̄ de
monē iuxta se fouēat dissimul̄ in morib⁹ non erat. **B**ibul⁹ scz acidiosus et
libenter murmurans **E**cce ista debent esse terzoz monachis acidiosis
Nouici⁹ **T**am ista q̄ illa q̄ te in distinctōe sup̄iozi de vicio acidie dixisse
recolo. oēs q̄ in chozo libenter dormiunt et inuiti p̄fallunt merito terzere
debent **M**onach⁹ **S**epi⁹ demōes in formis minutissimis p̄ choz discuz
tere sepi⁹ in diuersis locis eisdem contempletus est terzibiliter scintillare. sē
ciens aspectū illoz oculū eē nociuū nec ignorans neq̄ciam illoz die q̄d az
missa dicta de sp̄sancto orabat dñz vt se ab hm̄oi visionib⁹ liberaret. Ita
tim affuit inimic⁹ in forma lucidissimi oculi habentis quantitatem pugni
in quo quicq̄d erat viuere putabat. ac si diceret. modo diligenter confide
rame qz de cetero non videbis me **P**ostea tamen eum vidit sed non tam
manifeste et tam sepe vt p̄us. **F**actus abbas in loco sancte Marie cū no
bilis femina Pleydis nomine comitissa de Froizberch. tanq̄ loci funda
trix insepeliret et adhuc corpus eius iaceret in feretro vidit demonem ip
sum feretrum circūgirantem et quasi aliq̄d sui iuris perdidisset ita omnes
eius angulos oculoꝝ indagine lustrauit. **N**ondum est annus q̄ p̄or n̄
dum post sepulturam cuiusdam cōuerſi nostri ad horam canonicā choz
intraret ⁊ nescio q̄d de secularib⁹ foris tractasset diabolum tanq̄ ducem
vie ante illum ingredi conspexit. **E**rat autem forma assumpti corporis
admodum subtilis ad instar nubis. deinde diebus paucis elapsis nocte
quadam infra matutinas in simili illum specie coram iam dicto p̄ioze sta
re conspexit **N**ouicius. q̄d est q̄ personaz huius vnerandi abbatis cū
scriberes de infācia saluatoris. omelyas morales et pene oēs predictas
visiones ibi ponerēs **I**ta p̄sonā ei⁹ celare studuisti? **M**onachus. **I**psē
ex multa caritate secreta sua mihi reuelans tunc temporis ne euz p̄ocrē
phibuit quod postea tamen importunitate mea victus concessit **S**ciebā
enim persone illius grauitatem posse non modicam scribendis p̄bere auc
toritatem **C**uiusdam venerabilis magnarumq; virtutum viri cuius tam
nota fuit sanctitas et taz probata auctoritas vt nemo de illius dictis me
rito dubitare debeat nunc recordor qz visiones tam p̄ntib⁹ q̄ futuris
potuerunt esse exemplum terzozis

Capitulum sextum.

Hemmenrode sacerdos q̄dā venerabilis ad conuersionem venit nōie

Quinta distinctio De demonibus.

et ope xpian^o Huic demones multū importuni fuerunt et sepe illos vidit
tā añ ouersionem q̄ post Hui^o tpe alter q̄dam scolaris sacerdos nōine
Karol^o in eodē cenobio factus est. nouici^o et erat ei^o in pbacōe soci^o p̄or
nī ysenbar^o Hic instinctu diaboli cui^o consilio utebat^o gule et carnis sue
omodis nimis cōsciens infirmitates sepi^o simulauit. q̄ cū posit^o in infir
matorio tm̄ carnē nutriet et sp̄m negligeret vadens vel rediens de p̄ua
ta cū claudicaret et in coq̄nam respiciendo q̄ ibi p̄parent^o infirmis cōde
rarz p̄dictū diabolu^o eū seq̄ vidit q̄ eo mō q̄ ille claudicauerat et ip̄e clau
dicauit et sicut introspererat introsperit in nullo ab ei^o gestib^o discrepās
Tandem infra annū pbacionis deficiens reueri^o est ad ollas egipti et le
cuta est caro carnē fratrib^o ad laborem p^o capitulū p̄patis cū starēt cir
ca auditoriū et expectarent tabule p̄cussionē essentq; aliq̄ ex eis remissi p
ociosā signoz cōsignificacōm. vidit vir ille btūs cattsos feda q̄daz adusti
one maculatos ymo sub eoz specie demones caudaz suarum motibus
eisdem blandiri et continuatis vicib^o corpoz suoz compressionib^o in fig
num familiaritatis illos demulcere Eos vero q̄ grauitatez suā seruabāt
nec respicere quidem audebant. Die quadam cū oracionis grā añ q̄d
dam se altare p̄strauisset diabolus in bufonez maximū ad instar galline
se transformās ante eius ora resedit. q̄ viso terzitus ilico surzrexit et fugit
hora eadez dolos diaboli. min^o obseruans Videntur mihi tres iste viti
nes contra tria vicia satis esse necessarie p̄ma contra viciū gulositatis
secunda cōtra viciū vanitatis tercia contra tediū orandi. licet non videā
m^o. diabol^o sepe p̄ hmōi fantasmātū horrores dulcedinem in nobis extin
guit orōnis Hec m̄ dicta sunt a supra mēozato Hermāno abbate necnō
et Waltero monacho de Birbec q̄ illi familiares fuerunt. Reliq̄ ei^o acta
et visiones audies in distinctiōe septima.

Cap. vii

Retulit m̄ quidam ciuis honest^o asserens suis temporib^o Mogun
cie si bene memini hoc quod dicturus sum cōtigisse veraciter. die
q̄dam dominica cū sacerdos in ecclesia cuius erat plebanus cir
cuiet et aq̄ benedicta populum aspergeret ad ostium ecclesie veniens ma
tronam quandam pompatice veniētem et ad similitudinem pauonis va
rijs ornamentis pictam obuiam habuit in cuius cauda vestimētoz quā
habebat post se longissimam multitudinē demonū residere cōsperit Erāt
enim pui vt glīres. nigri vt ethyopes. ore cachinantes manib^o plauden
tes et sicut pisces intra sagenam conclusi saltantes Reuera ornat^o mulie
bris sagera diaboli est Quos vt vidit demonū q̄origā foris expectare

Quinta distinctio De demonibus

fecit plebem aduocauit demoēs ne fugerent adiurauit Territa illa stetit
et vt visiones populus videre mereretur quia vir bonus ac iust^{us} fuit ora
tionibus obtinuit **I**ntelligens mulier ob vestimentoꝝ supbiam sic se a de
monib^{us} esse derisam. domū rediit vestimenta mutauit et tā ipsi q̄ ceteris
feminis eadē visio occasio scā est humilitatis **¶ Nouici^{us}.** Si tot sunt dēo
nes q̄ nos miseros homines instigāt ad culpam puto qz multi erunt q̄ cō
sencientes trahent ad penam **¶ Monachus.** De hoc te magis instruam
exemplis q̄ verbis.

Cap. viij.

In Deytkirchen sanctimonialiū monasterio quod in opido Būnenh sitū
est sacerdos q̄dam defunctus est **A**dolphus nōie vir valde secularis et
lubric^{us} iam dicti monasterij plebanus. hic sicut n̄ retulit q̄dam sacerdos
q̄ fuerat Būnenh canonice cū die q̄dā cū suo cognato q̄dam luderet
in aleis q̄dam ex prochianis eius flens supuenit et vt matris sue cōfessio
nem audire eamq̄ cōmunicare dignaret̄ humiliter et cum lacrimis suppli
cauit r̄ndente sacerdote nō nisi expleto ludo et ille instaret asserens infir
mam expectare non posse cōmot^{us} sacerdos secū ludenti dixit. Cognate e/
go conq̄roz vobis de dño isto q̄ me cōfescere non sinit. videns se ille nihil
p̄ficere tristis ac gemens discessit et infirma sine cōfessioe atq̄ viatico ab
hac luce migravit **D**ie at̄ tercio is q̄ cum sacerdote luserat defuncte filio
occurrit et sacerdotis q̄rimonie recordatus illū sine cā occidit. **P**ost hec
et alia peccata plurima sacerdos idem pemptoriā incidit infirmitatē. qui
cū esset in despacione q̄dam cognata eius sedens coram illo cū signuz o
tricionis vidit in eo nullum tristis sic ait. dñe debilis estis valde p̄parate
vos p̄pter deum. inuocate illū vt peccata vestra vobis dimittat et spaciū
adhuc fructuose p̄me concedat **A**d quod ille despatus respondit. vides
horreum illud magnum ex opposito nostri non sunt in eius tecto tot cala
mi quot sunt circa me demones congregati **E**t hoc dicto mox agonisās
expirauit eos videns adeē moritur^{us} q̄ p̄ filio vixerat san^{us} **M**ulta tibi de
multitudine demonū dicere possem sed vsq̄ ad duodecimā distinctionez
illud reseruo **¶ Nouici^{us}.** Cū mali male viuendo multos habeāt demones
incentores multos in morte accusatores miroz si tot in p̄is habituri sint
singuli tortozes **¶ Monach^{us}.** **S**upra distinctioe p̄ma caplo. xxxij. dictum ē
de abbate morimundense q̄ demones animā ad locum penaz portātes
cruciauerunt **S**imiliter distinctioe secunda capi. vi. **H**ildebrand^{us} latro
Bertolpho post mortem apprensus multa milia demonū dicebat animā
suā foris p̄stolari. **¶ Nouici^{us}.** Si hec ita se habent certum est plures eē

Quinta distinctio De demonibus.

demonēs q̄ hōies malos **Monach⁹**. Quātū ad p̄ns tps q̄stionis hui⁹ solucōm scire non possum⁹. sed certū habem⁹ q̄ in fine mundi q̄i c̄pletus fuerit re. p̄boz numer⁹ multo plures ēt mali hōies q̄ demonēs **Novici⁹**. vnde hoc p̄bat⁹. **Monach⁹**. Decima ps angeloz cecidit ex q̄b⁹ demonēs facti sunt. Teste brō Gregozio. Tot ascensuri sunt ex electis hominum q̄t ibi angeli remanserunt. Scdm hoc nouem p̄tib⁹ numer⁹ hōiz electoz transcendet numer⁹ demonioz. Quis ergo dubitat q̄n inopabiliter plures sint homines mali q̄ bōi. Nec in hoc mali homines aliquā recipiēnt consolacōm q̄ numero longe plures erunt demonib⁹ qz tanta est illoz naturalis potēcia. tanta extracta malicia. tanta torq̄ndi industria vt vn⁹ multis milib⁹ hōim in penis adhibendis sufficere possit. Hec de multitudine malignoz spiritūū dicta sunt. Et aut inopabiliter mali sint ⁊ inimicorēdes varijs tibi pandam exemplis.

Cap. ix.

Demon q̄dam cū hominē a se obsessū horribiliter torq̄ret et diuersis p̄ os ei⁹ garziendo diuersa r̄nderet dictū est ei a q̄dā ex circūstātib⁹. Dic diabole si posses ad grām in q̄ fuisti redire q̄d velles p̄pter hoc laboris sustinere? r̄ndit ille. Si hoc ēt in meo arbitrio Mallem cū vna anima decepta descendere in infernū q̄ redire in celū. Mirantib⁹ dñib⁹ cur ita diceret itez hoc verbū r̄ndit. q̄d de hoc miramini? Tanta ē malicia mea et tā obstinat⁹ sū in illa vt non possim aliq̄d velle boni. huic verbo alteri⁹ cuiusdā demonis sermo discordat.

Cap. x.

In ecclesia beati Petri in Colonia cū femina q̄dā a demone obsessa miserabiliter tormētareē contigit vt alia obsessa supueniret. mox vna extra alteram cepit insurgere clamozib⁹ et otumeljs sic se inuicē afficere vt om̄s miraremur. Demon demoni dicebat. miser vt q̄d c̄fenciendo lucifero sic de gloria eterna ruim⁹? Ad quod alter r̄ndit. q̄re fecisti? Cūqz adhuc q̄ si penitudinis x̄ba p̄feret. Alter subiunxit. Tace. p̄ma ista nimis est sera redire non poteris. vides q̄nta sit in ill⁹ obstinacia? Idem sp̄s malign⁹ de reditu ad gloriā sicut supior interrogat⁹ verbū sermoni eius valde contrarium audiente me r̄ndit. Si esset inquit columna ferrea et ignita rasoꝝis et calamis acutissimis armata a terza vsqz ad celum erecta vsqz ad diē iudicij etiam si carnem haberem in qua pati possem me per illam trahere vellem nunc ascendendo nunc descendendo dūmodo redire possem ad gloriā in qua fui. **Novici⁹**. Quid est q̄ tam contraria senserunt?

Quinta distinctio De demonibus

Monach⁹. Demon superior sciens propositum sibi factum prius impossibile malicia sua ostendit. iste quantum boni proderit verbis quibus valuit declaravit

Novici⁹. Timent ne demones penam sibi prepatam. **Monachus.** Senciu et timent. Hinc est quod omnes exorcismi qui ad illorum nequam eneruandam fiunt per ignem et extremum iudicium concludunt. quibus pati sint ad nocendum hominibus alijs tibi ostendam exemplis.

Capitulum xi

Quam abbas noster anno preterito in monte sancti saluatoris iuxta adsignatam missam celebravit. finita missa oblata est mulier obsessa. **Sup⁹** caput cum legisset lectorem euangelicam de ascensione et ad illa verba super egros manus imponeret et bene habuit manus capiti ei imponisset. demon voce emisit tam horribile ut omnes terzeremur. **Adiurat⁹** ut exiret respondit. non dum vult altissimum. **Interrogat⁹** quomodo intrasset nec ipse respondit nec mulierem respondere permisit. per ea confessa est ad vocem mariti sui in commotione animi sui dicentis. vade diabolo qui intrare illum senserit per auriculam. **Erat** autem eadem femina de Aquensi provincia et satis nota

Capitulum xii

Homo quodam iratus sicut audivi a quodam abbate dixit filio suo vade diabolo. quem mox diabolus rapuit et nusquam comparuit. **Novici⁹** quod est quod filius punitur est ob peccatum patris cum scriptura dicat. filius non portabit iniquitatem patris. **Monach⁹.** Eadem que de supra dicta muliere dixi et hic dico. ut propter fieri permisit de propter exemplum ut dum iracundi in veracione uxoris mariti audierint cruciatum cordis. et in raptu filii patris dolores animi sui furoribus cohibeant et a stultiloquio linguas conpescant. **Novicius.** placet quod dicis. **Monach⁹.** qui demones esse dubitat energuminos attendat quod dicitur per illorum ora diabolus loquitur et in corporibus tam crudeliter debachatur. manifestum patris sue indicium illis demonstrat. **Novicius.** verum diceret si non esset ibi simulatio. **Monachus.** Obsessos fuisse sepe prodit euangelium produnt et actus apostolorum et in multis locis vite vel possessiones sanctorum. **De** autem quodam propter quantum se obsessos simulent non nego quod vero in quibusdam nulla sit fictio sed iecto probabitur exemplo

Capitulum xiii

Retulit mihi Gerardus propositus Pleisensis mulierem obsessam multis bene notam Sygeberg venisse gratia curatois. qui cum in oratorio

*quam furtiva quibus d'ipulm
a. S. S. S.*

Quinta distinctio De demonibus

et oppressione muri Illabi aut menti illi soli possibile est q̄ creauit. q̄ natura subsistens incorpore? capabilis est sue facture Mentē hōis iuxta s̄bam nihil implere p̄t nisi creatrix trinitas. **¶ Nouici?** q̄o ergo est q̄ diabolus cor hōis d̄z intrare tentare vel immittere? **¶ Monach?** non aliter intrat vel implet vel immittit nisi q̄ animā decipiendo in affectū malicie trahit. **¶ Et** hec est dr̄a inter aduentū sp̄s sancti et sp̄s maligni q̄ ille p̄prie dicit illa bi iste immitti **¶ Sp̄s sancti** existens int? in aīa peccatrice p̄ cōnitiā et potētiā et sapienciā q̄si de p̄pe illabit p̄ grām. **¶ Sp̄s** vero maligni cū extra sit vt dictū est p̄ s̄bam mala suggerendo et vicijs mentē afficiendo q̄si sagittā suā immittit maliciā. vnde habes immisionē p̄ angelos malos s̄binc est q̄ hō p̄ aduentū sp̄s sancti pl? et forci? p̄t diligere bonū q̄z aī dilexit malū q̄si de remoto immissū. **¶ Cū** diabol? dicit esse in hōie non intelligendum est de aīa. sed de corpe qz in occultat b? ei? et in viscerib? vbi stercoza cōtinent et ipse esse p̄t. **¶ Nouici?** Satis expedit sū de q̄stione hac h̄ q̄ro si adhuc aliq̄ vie sint alie qb? demones hōib? soleant nocere? **¶ Monach?** s̄bnt demones mille nocendi artes ex q̄bus q̄tuor tibi panda. Quibusdā nocent falsa p̄mittendo. alijs nocent p̄ suos ministros in fide subruendo nōnullis nocent in corpe eos ledendo. alijs qd̄ piculosi? est in peccatis occidendo. **¶ Ista** ōnia iusto dei fiunt iudicio et de singul? tibi subiūgā exēpla

Cap. xvi.

¶ In cāpo domo ordinis Cisterciens̄ q̄ sita est in ep̄atu Colonien̄si sicut au diui a q̄dā sacerdote ordinis nr̄i hōie veridico quē res non latuit ouer? q̄dam fuit q̄ a mōachis cū quib? loq̄bat in tm̄ litteras didicerat. **¶ Ista** vt textū legere sciret. **¶ Nō** mōi occasione illect? et decept? libellos sibi ad b̄ ydo neos occulte fecit scribi cepitqz in vicio p̄prietatis delectari. **¶ Cū**qz hmōi studiū eidē ouerso ad hoc nimis ouerso p̄hibere? amore discendi apostasiā incurzit. modicū tm̄ prop̄ etatē p̄fecit. dein ad monasteriū p̄m̄a duct? rediens et hoc vsqz tercio aditans nunc ad scolas seculares exēdo nūc reuertendo. diabolo copiosā in se p̄buit materiā decipiendi. visibiliter em̄ illi apparens in specie angeli ait. discite fortit? qz futuz est et a deo diffinitū vt **¶ Haluerstaden̄** fias ep̄s. **¶ Tult?** ille diaboli dolos non obseruans sperabat in se antiq̄ renouanda fore miracula. q̄o plura? **¶ Die** q̄dā scouctor ouerso se ingerens clara voce et hilari facie dicebat. **¶ Hodie** ep̄s **¶ Haluerstaden̄** defunct? ē. festina venire ad ciuitatē cui a deo antistes destinatus es. **¶ Ipsi?** em̄ consiliū mutari non p̄t. **¶ Statim** miser de monasterio silent? exiēs nocte eadē in demo cuiusdā honesti sacerdotis iuxta opidū **¶ Kantēse** hospitat? ē. vt at̄ gloziose ad sedē suā veniret nocte aī lucē surgens equū

Quinta distinctio De demonibus.

hospitis valde bonū stravit capā eiusdē induit ascendit et abiit. Mane familia dom' dāno cognito apostatam insequens apprehendit ad iudiciū seculare cū furto tract' et p' s'mam damnatus non cathedrā vt ep's sed sicut fur patibulū ascendit. vides ad quē finem p'missio diaboli tendat? Niliū conuersum et si non tam manifeste non min' tamen p'culose decipit.

Cap. xvij.

Narrauit nobis anno p'terito b'te m'orie Theobald' abbas Eberbacens' q' q'dam ouer' cū nescio q' tenderet et auē que cucul' de a voce nomen h'ns crebri' cantantē audiret vices intruptionis enserauit et viginti duas inueniens eas q' p' omine accipiens p' ānis tot' dē vices easdē sibi oputauit. Eya inq't certe. xxij. annis adhuc viuaz vt q'd tanto tpe mortifices me in ordine? Redibo ad seculū et seculo dedi t' .xx. annis fruar delictis ei' duob' annis q' sup'sunt penitebo. Pauo dubiū q'n diabol' q' sup'dictū conuersū vt ep's fieret ad credendū induerat ap'to sermone et huic suaserit vt tali augurio fidē adhiberet occulta suggestione. Sed d'ns q' auguriū odit aliter q' ille ordinauerat disposuit. nā duos q's p'me deputauerat ānos eū in seculo viuere p'misit. ānos viginti delictis ordinatos iusto suo iudicio subtraxit. Ecce tales sūt p'missioes diabolice. Q' at nōnullos ymo plurimos p' ministros suos in fide subuertat sequentia declarabunt.

Cap. xviii.

No hōies non mente s' habitu simplices non oues sed lupi rapaces bizunziū venerunt sūmā simulantēs religiositatē. Erant autē pallidi et macilenti nudis pedib' incedentes et q'tidie ieiunantes matutinis solemnib' ecclesie maioris nulla nocte defuerunt nec aliq'd ab aliquo p'ter victū tenuem receperunt. Cūq' tali ypocrisi toti' ppli in se p'uocassent affectū tunc p'mū cepunt latens vir' euomere et nouas atq' inauditas hereses rudib' p'dicare. vt at eoz doctrine ppl's crederet. Farinā in pauimento cribraui iusserūt et sine vestigiū imp'issione sup illā ambulauerunt. Similiter sup aq's gradientes non poterant mergi tuguria eccl'ā sup se facientes incendi postq' in cinerē sunt reducta egressi sūt illesi. Post hec dixerunt turbis. Si nō creditis verbis nostris credite miraculis. Tudiēs talia ep's et cler' turbati sunt valde. Et cū eis vellent resistere hereticos et deceptores diaboli q' ministros illos affirmantes vix euaserunt vt non

Quinta distinctio De demonibus

a populo lapidaretur. Erat enim idem episcopus vir bonus et litteratus atque de nostra prouincia natus. Bene illuz nouit sener monachus noster qui mihi ista retulit et qui eodem tempore in eadez ciuitate fuit. videns episcopus nihil se verbis proficere et per ministros diaboli sibi commissum populuz in fide subuerti clericum quendam sibi notum et in nigromancia peritissimum ad se vocans ait. Sic et sic per tales actum est in ciuitate mea. Rogo te ut inuestiges a diabolo per artem tuam qui sint unde veniant vel qua virtute tanta ac stupenda operentur miracula. Impossibile est enim ut signa faciant virtute diuina quorum doctrina deo nimis est contraria. Dicente clerico. Domine diu est quod arti huic renunciaui. respondit episcopus. Bene cernis quantum artem vel oportebit me doctrine illorum consuetudine vel a populo lapidari. Iniungo ergo tibi in remissionem omnium peccatorum tuorum ut mihi in hac parte ad quiescas. Obediens clericus episcopo diabolum vocauit causam sue uocationis seiscitanti respondit. Penitet me recessisse a te. Et quod de cetero magis obsequiosus tibi esse desidero quam fuerim rogo ut dicas mihi qui sint homines isti que doctrine eorum vel qua virtute tanta operentur mirabilia. Respondit diabolus mei sunt et a me missi et que in ore illorum posui illa predicant. Respondit clericus. Quid est quod ledi non possunt nec in aquis mergi neque igne comburi? Respondit iterum demon. Cyrographa mea in quibus hominia mihi ab eis facta sunt conscripta sub ascellis suis inter pellem et carnem consuta seruant quorum beneficio talia operantur nec ab aliquo ledi poterunt. Tunc clericus. Quid si ab eis tollerentur? Respondit demon. Tunc infirmi essent sicut ceteri homines. Audiens ista clericus regraciabatur demoni dicens. Modo recede et cum uocatus fueris a me iterum uenias. Reuersus ad episcopum hec ei per ordinem recitauit. Qui magno repletus gaudio totius ciuitatis populum in locum ad hoc ydoneum conuocauit dicens. Ego pastor uester sum. vos oues. Si homines isti ut dicitis doctrinam suam signis confirmant uolo illos uobiscum imitari. Sin autem. dignum est ut illis punitis vos ad fidem patrum uestrozum mecum penitentes reuertamini. Respondit populus. Nos plurima ab eis uidi mus signa. Quibus episcopus. Sed ego illa non uidi. Quid multa? placuit populo consilium. uocati sunt heretici. Affuit episcopus accensus est focus in medio ciuitatis. Prius tamen quam intrarent ad episcopum se creto uocati sunt. Quibus ipse ait. uolo uidere si aliqua circa uos habeatis maleficia. quo audito mox expoliantes se cum magna securitate dixerunt. querite diligenter tam in corporibus quam in uestimentis nostris. Milites uero sicut ab episcopo fuerant premoniti brachia quoque.

Quinta distinctio De demonibus

illorum leuantes et sub ascellis cicatrices obductas notantes. cūtelis illas ruperunt cartulas insutas in extrahentes. quibus acceptis episcopus cum hereticis ad populum exiens facto silencio clamauit valde. modo prophete vestri ingredantur ignem et si lesi non fuerint credam eis. miseris trepidantibus et dicentibus non possumus modo intrare. episcopo recitata malicia eorum detecta est populo et omnia cyrographa. Tunc vniuersi furentes diaboli ministros cum diabolo in ignibus eternis cruciandos in ignem prepatum piecerunt. Sicque per dei gratiam et episcopi industriam heresis inualescens est extincta et plebs seducta atque corrupta per penitentiam mundata.

Ca. xix.

Quoniam illa tempore sub archiepiscopo Reynaldo Colonie plures sunt heretici reprehensi qui a litteratis viris examinati et victi per iudicium seculare damnati sunt. Data sententia cum ducendi essent ad ignem unus illoz Arnoldus nomine que ceteri magister suum fatebantur sicut narrauerunt qui interfuerunt panem et pelui cum aqua sibi dari petiuit. quibus dā volentibus ut hoc fieret viri prudentes dissuaserunt dicentes Aliquod hic fieri posset ope diabolico quod infirmis esset in scandalum et in ruinam. **Novicius.** miror quod de pane et de aqua facere voluerit. **Monachus.** Sicut conficio ex vobis cuiusdam alterius heretici qui ante hoc triennium a rege Hispanie reprehensus est et obustus sacrilegam ex eis facere volebat communionem ut suis fieret viaticum ad eternam damnationem. Nam quodam abbas Hispanus ordinis nostri per nos transiens qui cum episcopo et ecclesiarum prelatibus eiusdem heretici errores damnauit. eum dixisse referebat quod quilibet in mensa sua et de pane suo quo vesceret confitere posset corpus Christi. Erat enim idem maledictus faber ferrarius. **Novicius.** Quid ergo actum est de hereticis Colonienibus? **Monachus.** Ducti sunt extra ciuitatem et iuxta cimiterium iudeorum simul in ignem missi. qui cum fortiter arderent multis videntibus et audientibus. Arnoldus semivestis discipulorum capitibus manum imponens ait Constantes estote in fide vestra quia hodie eritis cum Laurencio cum tamen nimis discordarent a fide Laurencij. Cum esset inter eos virgo quedam speciosa sed heretica et quorundam compassione ab igne subtracta promittencium vel quia eam viro traderent vel si hoc magis placeret in monasterio virginum locarent cum verbo tenus consensisset iam extinctis hereticis tenentibus se dixit. Dicite mihi vbi iacet seductor ille. Cunctique ei demonstrassent magistrum Arnoldum ex manibus illoz elapsa facte veste tecta super extincti corpus ruit et cum illo in infernum perpetuo arsura descendit.

Cap. xx.

Ducis ānis elapsis s̄ ep̄o Bertrāmo v̄ro valde litterato orta ē
h̄esis valdosiana in ciuitate metensi hoc mō. Cū idem antistes in
festiuitate q̄dā p̄plo in ecclesia p̄dicasset duos hōines ministros
diaboli in turba stare aspiciens ait. video int̄ vos duos nuncios diabo
li. Ecce illi sunt digito eos oñdens q̄ me p̄nte in monte pessulano p̄p̄ he
reses damnati sunt et eieci. q̄ ep̄o duri? r̄nderunt h̄ntes in comitatu suo
scolarē qui more canino ōtra eū latrabat iniurijs eū laceffiens. Egressi
vero de ecclesia multitudinē p̄pli circa se ōgregantes errozes suos ill̄ pre
dicauerunt Quib? cū quidā ex clericis dicerent. vos dñi. nōne ap̄ls diē.
quō p̄dicabunt nisi mittant̄. volum? scire q̄s vos miserit huc p̄dicare. r̄n
derunt illi S̄ps. non em̄ poterat ill̄ ep̄s vim inferre p̄pter q̄sdam potētes
ciuitatis q̄ eos in odiū ep̄i souebant eo q̄ quendā vsurariū defunctū ip̄o
rū cognatū de atrio ecclesie eiecissz. Reuera missi fuerant a sp̄u erroris p̄
q̄z ora hereses valdosiane ab vno eoz sic dicte in eadē ciuitate sunt semi
nate et necdū p̄r̄ extincte. **¶ Nouici?** heu q̄ tot hodie hereses sūt in eccl̄ia
Monachus s̄ hoc furoz et malicia diaboli effecit.

Cap. xxi.

Quempibus Innocencij pape predecessoris huius qui nunc papa/
tum tenet honorij durante adhuc scismate quod erat inter Phi
lipum et Ottonem reges Romanozuz Diaboli inuidia hereses
albiensium ceperunt pullulare vel vt verius dicam maturescere Cuius vi
res crant tam valide vt omne triticum fidei gentis illius versum videret̄
in lolium erroris. Missi sunt abbates nostri ordinis cum quibusdam ep̄is
copis qui zizania rastro catholice predicacionis eradicarent Sed obsis
tente homine inimico qui illa seminauerat modicum ibi profecerūt. **¶ No
uicius** Quis fuit error illozum? **¶ Monachus.** Quedam heresiarche eo
rum collegerant puncta ex dogmate Manichei. quedam ex erroribus que
in periarchon scripsisse fertuz Origenes plurima eciam que de suo corde
finxerant adijcientes. Duo credunt cum Manicheo principia deum bo
num et deum malum id est diabolum quez dicunt omnia creare corpora
sicut deum bonum omnes animas. **¶ Nouicius.** Moyses et corpora et a
nimas confirmat deum creasse dicens. Formauit deus hominem. id est
corpus de limo terre et inspirauit in faciem eius spiraculum vite. i. animā
¶ Monachus. Si Moysen et prophetas reciperent heretici non essent.
Corporum resurrectionem negant quicquid beneficij mortuis a viuis im

Quinta distinctio De demonibus

pendit irridet. ire ad ecclesias vel in eis orare nihil dicunt posse. In his deteriores sunt iudeis et paganis quia illa credunt. **B**aptismum abiecerunt sacramentum corporis et sanguinis christi blasphemant. **N**ouici. ut quod ratas a fidelibus persecutiones sustinent si nihil ex hoc in futuro retribuciois expectant. **M**onach. gloriam spiritus dicunt se expectare. quodaz super dictorum abbatum monach. cernens quendam militem in eoque sedentem loquens cum oratore suo. hereticum illum estimans sic fuit prope accedens ait. dicite mihi prope vir cum est ager iste. respondente illo me est subiecit. **E**t quod de fructu illi facitis? **E**go inquit et familia mea de eo vivimus aliquid etiam erogo pauperibus. **D**icente monacho quod bonis speratis de elemosina illa respondit miles hoc verbum ut spiritus me gloriose pergit pro morte. **T**unc monach. quod pergit? **A**it miles. secundum meritum suum. **S**i bene vixit et hoc apud deum meruit exiens de corpore meo intrabit corpus alicuius futuri principis siue regis siue alterius cuiuslibet illustri persone in qua delicias. **S**i autem male corpus intrabit miseris pauperibus in qua tribuletur. **C**redidit stultus sicut et ceteri albionenses quod anima secundum meritum per diversa transeat corpora etiam animalium atque serpencium. **N**ouici. sed a hereticis. **M**onach. **I**n tamen enim albionensium error inualuit ut breui intervallo temporis infecerit usque ad mille civitates et si non fuisset gladius fidelium repulsi. puto quod tota europam corruptisset. **A**nno domini. M. cc. x. predicata est contra albionenses in tota Alemania et Francia crux et ascende verunt contra eos anno sequenti de Alemania Lutpoldus dux austrie. **D**olphus comes de monte Wilhelmus comes Juliacensis et alij multi diverse conditionis atque dignitatis. **S**imile actum est in Francia Normannia atque Picardia. **I**hoannes vero omnium predicator et caput erat. **A**rnoldus abbas Cisterciensis prope archiepiscopus Narbonensis. venientes ad civitatem magnam que Biders vocatur in qua plus quam centum milia hominum fuisse dicebantur obsederunt illam. **I**n quoque aspectu heretici super volumen sacri evangelii mingentes de muro illud contra Christianos proiecerunt et sagittis pro illud missis clamaverunt. **E**cce lex vestra miseri. **C**hristi vero evangelii fatore iniuriam sibi illatam non reliquit inultam nam quodam satellites zelo fidei accensi leonibus similes exemplo illorum de quibus legitur in libro Machabeorum. scalis appositis muros intrepide ascenderunt. **H**ereticisque diuinitus terzitis et declinantibus sequentibus portas aperientes civitatem obtinuerunt. **C**ognoscentes ex confessionibus illorum catholicos cum hereticis esse permixtos dixerunt abbati. **Q**uid faciemus domine? **N**on possumus discernere inter bonos viros et malos. **T**imens tam abbas quam reliqui ne tantum timore mortis se catholicos simulant et post illorum abscissum iterum ad perfidiam redirent fertur dixisse. **C**edite eos. **N**ouit enim dominus qui sunt eius. **S**icque innumera biles occisi sunt in civitate illa.

Quinta distinctio De demonibus

Aliam itidē ciuitatem magnā a re pulchrā vallē vocatā que sita est iuxta tolosā virtute diuina obtinuerunt. In q̄ ip̄lo examinato cū oēs p̄mitterēt se velle f̄dire ad fidē q̄origētīq̄nq̄gita in sua p̄ticia indurati a diabolo p̄manerunt. et q̄b̄ quadringenti obusti sunt in igne ceteri patibul̄ appēsi. Iōē actū est in ceteris ciuitatib⁹ atq; castellis miseris se vltro mortib⁹ ingerentib⁹. Tolosani vero artati oēm p̄miserunt satisfactōm. sed vt p̄ea paruit in dolo. Nam p̄fidus comes sancti Egidij p̄nceps et caput oñiū hereticorū oñib⁹ sibi in oñilio Lateranensi abiudicatis feudis videlicet et alodijis ciuitatib⁹ et castris et ex maxima pte eisdem a comite Simōe de forti monte viro catholico iure belli occupatis in Tolosā se transtulit de q̄ vsq; hodie fideles vexare et impugnare non cessat. Et sicut hoc āno dñs Conrad⁹ eps Portuens̄ et cardinal̄ contra albienses miss⁹ legatus scripsit capitulo cisterciensi q̄dam ex potentibus tolosane ciuitatis quodam tam horrēdum in odium xp̄i et ad confusionem nostre fidei egit. vt etiam ipsos Christi inimicos mouere merito debeat. Iuxta altare maioris ecclesie ventrē suū purgauit et palla altaris ipsas imundicias deterfit. Ceteri vero furozi furozem adijcientes scortū super sacrum altare posuerunt in aspectu crucifixi eo ibi abutentes. Postea ipsam sacram ymaginē detrahentes brachia ei p̄sciderūt multo militibus herodis deteriores qui mortuo ne eius crura frangerent pepercunt. **¶ Nouicius.** Quis non stupeat ad tantam pacienciam dei! **¶ Monachus.** Altissimus est enīz paciens redditor. qui damiatanos post victoriam eo q̄ crucifixi collo fune alligato per plateas illum traxerint in collo ⁊ in gutture tam mirabilitez puniuit puto quia has blasphemias minime dissimulabit. Albienses anteq̄ veniret contra eos exercitus domini vt supradictum ē Miralimome linum regem de Marzoch in auxilium sibi inuitauerant. Qui de Africa in Hispanias cum tam incredibili multitudine venit vt totam Europam se obtinere posse speraret. Mandauit etiam innocencio pape quia equos suos i porticu ecclesie beati Petri deberet stabulare et super illā vexillū suū figere. Quod ex parte impletum est et si secus q̄ ipse cogitasset et quia deus frangit omne superbum. eodem tempore scilicet anno gracie .M. cc. xij. xvij. kal. Augusti de exercitu eius. lx. milia pugnatorum ceciderunt. Ipse vero se in Siciliaz transferens ex dolore mortuus est. Cuius vexillū p̄ncipale in bello captum innocencio est transmissum et in ecclesia p̄dicta ad xp̄i gloriā erectū. Hec de albiensib⁹ dicta sint. **¶ Nouici⁹.** Si fuissent int̄ homines istos viri litterati forte non tm̄ errassent. **¶ Monachus.** Litterati cum errare incipiunt etiam illitteratis instinctu diabolico plus et grauius desipiunt.

Quinta distinctio De demonibus

Cap. iiii

Eodem tpe q̄ manifestate sunt hereses albienſiū in Parisienſi ciuitate in q̄ fons est toci⁹ sciencie et pute⁹ diuinaz scripturaz q̄bus dā viris lr̄atis p̄ſuaſio diabolica p̄uerſū inſtillauit intellectū. q̄z nomina ſunt hec mgr̄ Wilhelmu⁹ pictauienſis ſubdiacon⁹ q̄ legerat piſi⁹ de artib⁹ et trib⁹ ānis ſtuduerat in theologia Bernard⁹ ſubdiacon⁹ Wilhelmu⁹ aurifex p̄pheta eoz Stephan⁹ ſacerdos de veteri curbuel Stephan⁹ de cella Johannes ſacerdos de vncinis Iſti oēs in theologia ſtuduerāt excepto Bernardo Dudo ſp̄alis cleric⁹ mgr̄i Emelrici ſacerdotis q̄ fere decem ānis in theologia ſtuduerat Elmand⁹ acolit⁹ zodo diacon⁹ mgr̄i Harin⁹ q̄ ouentauerat piſius de artib⁹ et hic ſacerdos audierat theologiā a mgr̄o Stephano archiepo cantuarienſe vlr̄ic⁹ ſacerdos de lucri q̄ ſexagenari⁹ ſtuduerat in theologia tpe multo Petr⁹ de ſcō Clodoualdo ſacerdos et ſexagenari⁹ q̄ etiā audierat theologiā Stephan⁹ diacon⁹ de veteri curbuelo Iſti inſtinctu diaboli hereses multas et maximas excogitauerūt et iā in plurimis locis diſſeminauerant **M**onici⁹. q̄ fuerūt capla in q̄b⁹ viri ſciencia et etate tā magni erzare potuerunt. **M**onach⁹. dicebant non aliter eē corp⁹ xp̄i in pane altaris q̄ in alio pane et in q̄libet re ſicqz deū locutū fuiſſe in ouidio ſicut in Auguſtino. negabāt reſurrectōm corp̄m dicentes nihil eē paradīſū neqz infernū h̄ q̄ haberet cognicōm dei in ſe quā ipſi hēbant haberet in ſe paradīſū. q̄ vero mortale peccatū. haberet infernū in ſe ſic dentē putridū in ore Altaria ſanctis ſtatui et ſacras ymagines thurificari ydolatriā eē dicebant eos q̄ oſſa martiz deoſculabā ſubſānabant Maximā etiā blaſphemiā auſi ſunt dicere in ſp̄m ſanctū a q̄ ōnis mundicia ē et ſanctitas. ſi aliq̄s eſt in ſp̄ū aiebant. et faciat fornicationem et aliqua alia pollucione polluat non eſt ei peccatum quia ille ſp̄s qui eſt deus omnino ſepat⁹ a carne non p̄t peccare. et homo qui nihil eſt non poteſt peccare. q̄z diu ille ſpiritus qui eſt deus eſt in eo. **I**lle opatur omnia in omnibus. vnde concedebant q̄ vnusquiſqz eoz eſſet chriſtus et ſpirituſ ſanctus. **I**mpletumqz eſt in eis quod dicitur in euangelio. **S**urgent pseudo Chriſti et pseudo prophete et cetera. **N**on habebant etiāz miſerimi illi argumenta ſua nullius proxi⁹ valoris quibus ſuos errores confirmare nitebantur. **Q**uozum perfidia hoc ordine detecta eſt. **P**redictus Wilhelmus aurifaber venit ad magiſtrum Rudolphum de Namūtico dicens ſe eſſe miſſum a domino et hos infidelitatis articulos ei p̄poſuit. p̄r ſub quibusdam formis opatus eſt in veteri teſtamento ſc̄z legalib⁹ et filius ſimiliter ſub quibusdā formis vt in ſacramēto altaris et

capituli et al
nec cadent e
plena ſp̄ſa
ſunt viros le
quos ſite
neſ. ſecundo
negociet bu
bra antiſp̄i
leuet in mont
anni et n̄d̄
p̄p̄ra et n̄
leſe. ſiḡran
et non mouet e
uraz et peſſi
re locos quib
ſp̄d̄os vire
collū et ſe ſi
non poſſe ſiſſi
mādo de e
non Et et ſam
o r̄d̄is et mi
pan Parisien
carum ſub
Stephanum
peccato ſu
ei vt ſe ſinge
uſſent et plen
ſp̄r̄ vero ſi
bos cum ipſis
ſem ſanctum
plurimos vt
quiro ſubſe
captum ſimil
cum martiz
vt Tandem re
quibus per p
vno Bernard
quorum q̄ am

Quinta distinctio De demonibus

baptismi et alij. Sicut ceciderunt forme legales in pmo xpi aduentu. ita nunc cadent oēs forme qbus fili' opatus est et cessabunt sacramenta qz psona spussandi clare maifestabit se in qb' incarnabit et pncipaliter per septē viros loqitur qz vn' ipse wilhelm' erat Ipse pphetabat q' infra qn qz annos iste qtuoz plage euenire deberent **P**rima sup pplm q' fame vsu met. secunda erit gladi' q' se pncipes interficient. tercia in q' terza apiet' 7 degluciet burgenses. **I**n qarta descēdet ignis sup platos ecclesie q' sūt mēbra antixpi **D**icebat em qz papa eēt antixps et **R**oma **B**abilon **E**t ipe sedet in monte Oliueti. i. in pinguedine ptātis **J**ā em tredecim elapsi sunt anni et nihil horū contigit q' pseudo ille ppheta futura infra qnquenniū pdixerat **E**t vt fauorem sibi captaret **P**hilippi regis francie eciā hoc adiecit. **R**egi francoz subijcient omnia regna et filio ei' q' erit in tpe spssādi et non moriet' et dabuntur duodecim panes regi francoz. i. sciencia scpturaz et potestas **H**is auditis mgr' **R**udolph' interrogauit si aliqs haberet socios quib' ista fuissent reuelata **Q**ui cuz respondisset habeo mlros supditos viros nominans perpendens vir prudens imminens periculū ecclesie et se solum ad inuestigandum eorum nequiciam eos conuincēdos non posse sufficere ex quodaz simulacione dicebat sibi esse reuelatuz a spiritali de quodam sacerdote qui cum eo predicare deberet sectam eorum **E**t vt famam suam seruaret illesam nunciauit hec omnia abbati sacri victoris et magistro **R**uperto et fratri **T**home cum quibus adijt episcopum **P**arisiensem et tres magistros legentes de theologia videlicet decanum **S**aleburgiensem et magistrum **R**upertum de **R**ozen et magistrū **S**tephanum omnia hec eis insinuantes **Q**ui terziti valde iniunxerunt se predicto **R**udolpho in remissionem peccatorum suorum et alteri sacerdoti vt se fingerent esse de illorum conorcio donec sciencias omnium audiuissent et plenius omnes articulos incredulitatis eorum explorassent. magister vero **R**udolphus et suus socius sacerdos in execucione huius laboris cum ipsis hereticis circuierunt episcopatum **P**arisiensem **L**ingonēsem **T**recensem et archiepiscopatum zenonensez in tribus mensibus 7 qz plurimos de eozuz secta inuenerūt **U**t itaqz ipsi heretici plene de ipso magistro **R**udolpho confiderent quandoqz vultu eleuato se spiritu in celuz raptum simulabat et postea aliqua se vidisse dicebat que in conueticulis eorum narzabat 7 publice eoz fidem de die in diem se pdicaturz spopondit **T**andem reuerfi ad epm visa et audita enarzauerūt. quo audito eps predictus per prouinciā pro eis misit eo q' non essent in ciuitate excepto vno **B**ernardo. **Q**ui cum essent in custodia episcopi congregati sunt ad eorum examinacionez vicini episcopi et magistri theologi pposita sūt

Quinta distinctio De demonibus

eis sup̄dicta capla que q̄dā ex eis in p̄ficia d̄niū p̄testabant quidā vero cū resiliere vellent et se vinciri viderent cū ceteris stabant in eadē p̄tinacia nec negabant **T**anta audita p̄uersitate d̄silio ep̄oz et theologoz ducti sunt in campū et corā vniuerso clero et p̄plo degradati et in aduetu regl̄ q̄ tunc p̄ns non erat exusti. q̄ mente obstinata nullū ad inf̄rogata dabāt r̄nsū. in q̄b̄ in ipso mortis articulo nullū p̄pendi poterat p̄m̄e iudiciū. **C**ū ducerent ad tormenta tanta exorta est aeris inclemencia vt nemo dubitaret q̄n ab eis aer fuisset d̄citar' a q̄b̄ tant' error morientib' fuerat p̄sua' s' **I**n ipsa nocte is q̄ inter eos potior habebat ad ostiū cuiusdā incluse pl̄ sans sero suū errorē confess' est asserens se magnū hospitē eē in inferno et et̄nis incendijs deputatū. q̄tuor ex eis fuerant examinati sed non sunt d̄busti videlicet mgr̄ **G**arin' vlr̄ic' sacerdos **S**tephan' dyacon' q̄ p̄petuo reclusi sunt carcere **P**etr' vero anteq̄ capēt p̄ timore monach' effect' ē mgr̄ **A**lmenic' q̄ p̄dicte p̄uitatis mgr̄ erat eiect' ē de cimiterio et in cāpo sepult'. **E**odē tpe p̄ceptū est **P**aris' ne q̄s infra tennū legeret libros naturales. libri mgr̄ **P**auis et mgr̄ gallici de theologia p̄petuo d̄anati sunt et exusti **S**icq̄ p̄ dei gr̄am heresis exorta excisa est

Cap. xliij

Qui sunt duo āni elapsi q̄ q̄dā diabolo plen' apud trekas se esse sp̄m̄ sanctū publice p̄dicabat **C**ui' insaniā p̄p̄li non sufferentes in crate posuerunt et copioso igne circūposito in carbonē redegerūt **R**onici' **P**uto vltā illoz multū execrabilem esse q̄z tā se da est d̄c̄trina **M**onach' vt amplius detesteris hereticoz sectas vnum tibi de illoz vltā subiungam exemplum

Cap. xliij.

Quēpe **F**rederici impatoris cū **L**uci' papa fecisset verone ciuitate **L**ombardie moram multis tam ecclesiarum p̄relatis q̄z regni p̄ncipib' ibidem congregatis et esset ibi **B**odescale' monach' n̄ tunc maioris ecclesie in **C**olonia canonicus cū fratre suo **E**uerhardo canonico sancti **D**ereonis hospes illoz pene singulis noctibus cum vxore et filia de domo p̄pria egressus est **Q**uod cum considerasset **E**uerhard' interrogauit nescio quem illoz quo irent vel quid agerent? **C**ui cū r̄nsūm esset veni et vide secur' est illos in domum quandam subterraneam ap̄lā satis in qua multis exvtroq̄z sexu congregatis quidam heresiarcha sermonem blasphemijs plenum cunctis tacentibus fecit per quem vitam et mores illoz instituit. **D**einde extincta candela vnusquisq̄ sibi p̄ximā

ho p̄mā i
cū virg
m̄ Euerha
m̄ns se d
corre cum
m̄m̄ū m̄
m̄m̄ū n̄
plus m̄ra
r̄m̄ū. **E**ra
sed p̄p̄ p̄
dunt r̄m̄ra
d̄m̄m̄m̄
Monach' **B**
sp̄logantes

Ergo
cū ec
reon
fando d̄cola
aps mundi
p̄p̄m̄ h̄m̄
h̄m̄m̄m̄
vibula et
cione m̄m̄
cūm nouer
rem̄s q̄ in
a diabolo h̄
non in anima

Multu
m̄m̄m̄
lac ma
m̄m̄m̄
m̄m̄m̄
m̄m̄m̄
m̄m̄m̄
m̄m̄m̄

Quinta distinctio De demonibus

sibi primā inuasit nullā hñtes orām inter legitimā et absolutā inter vir-
gine et virginē inter dñam et ancillā et qđ horribili est inter sororē et fili-
am. Euerhardo vero hec videns utpote iuuenis luxuriosus atq; vanus. si-
mulans se discipulū hospitis sui filie vel alteri cuiuslibet puelle in sermone se-
giunxit cum q̄ extincta candela peccauit. Cūq; hec accidisset pene annū
dimidiū mgr̄ cunctis audiētib⁹ ait. Iuuenis iste tā studiose frequentat au-
ditoriā nřm cito habilis erit ad docendū alios. Hoc verbo audito non ā-
plius intrauit. Et sicut in retulit p̄didit. **Hodescale** cū illū de hoc argueret
r̄ndit. Sciatis sř me non frequentare cōuenticula hereticorū p̄pter hēses
sed p̄pter puellas. Ecce talis est vita et lex hereticorū. nec mix. qz non cre-
dunt resurēctōz vel gehennā siue penā malorū. impune em̄ transire putāt
q̄cunq; agunt. **Monachi** audiui qđ multi heretici sint in Longobardia. **Monach**
hoc mix non est. hñt em̄ suos mgr̄s in diuersis ciuitatibus
apte legentes et sacrā paginā puerse exponentes.

Cap. xii.

Et tpe qđ Otto rex p̄fect⁹ est romā coronari in impatorē et issent
cū eo Johannes ep̄s Cameracens̄ Henric⁹ scolastic⁹ sancti Ge-
reonis mgr̄ Hermān⁹ canonic⁹ Būnen̄ sil ingressi sūt cui⁹ dā hē
fiarhe scholas. locū quē tūc legebat is erat. Jā iudiciū mūdi vēit. Jā p̄n-
ceps mundi hui⁹ efficiēt foras. Quē locū ita glosauit. Ecce xp̄s diabolu⁹
p̄ncipem hui⁹ mundi vocauit qz hunc mundū creauit. Cum qđ predictus
Hermān⁹ satis dure disputauit et sicut mihi retulit qđ de⁹ creasset omnia
uisibilia et inuisibilia corpalia et spiritalia nō solū ex scripturis sed ex ra-
tione monstrauit. Hec dicta sint de hereticis qui membra sūt diaboli. H-
enim noueris qđ multo intencius suam diaboli maliciam exerceat in he-
reticis q̄z in energuminis. **Monachus** Possunt energumini. id est obsessi
a diabolo habere caritatem? **Monach** Etiam, sicut superius dictum ē
non in animab⁹ sed in corpibus est.

Cap. xiii.

Mulier quedā in Briseke satis crudeli⁹ h̄ āno verabatur hanc dia-
bolus cum esset q̄nquenis hoc ordine intrauit. Die quadam cuz
lac manducaret pater eius iratus dixit. Diabolum comedas in
ventrem tuum. Mox puellula sensit eius ingressum et vsq; ad maturāz eta-
tem ab illo verata. In hoc anno primuz meritis apostolorū Petri et Pauli
quorum limina visitauit liberata est. quis dicere audeat quinq; annoz in
fantulam baptisatam non habere caritatez. De qua idē demon dicebat

Me egresso nunq̄ aliud post hanc vitā sciet purgatoriu Obsessi peccata sua confitentur orant et comunicant. Quod diabolus quōdam dei permissione in corpibus suis leuat quōdā tibi oīdā exemplis

Cap. xxvii

Theodericus Susacensis conuersus noster sicut ab eius ore au diui cum esset iuuenis puellaz quōdam in ciuitate Lubech. alter quōdam iuuenis ei precabatur sicut quod illi promiserat femina consensiente cum Theodericus se eius concubitu uti sperasset socius ei illudens accessit illam. Quo cognito iratus dixit. Diabolus qui me huc adduxit poterit me etiam hinc reducere. Mox inuitatus affuit. hominē rapuit et in aera le uauit et ultra ciuitatē transferens iuxta ripam cuiusdam lacus incommode satis deposuit. Ad quē sic ait. Si nō quocunq̄ modo te signasses modo occidissē te. Tenuiter enim et imperfecte in ipso raptu signuz sibi crucis impresserat. Dimissus a demone tam grauiter cecidit ut in terra sine sensu iacens sanguinē vomeret. Tandem aliquantulū viriū resumens manibus pedibusq̄ reptando ad aquā venit. faciem lauit atq̄ ex ea bibens cū multo labore ad hospitium suū peruenit. Ingressus domū mox ut lumē aspexit scdo in terrā ruit. vocatus est sacerdos qui initium euangelij Johānis super eum legit. alijsq̄ orationib⁹ contra impetus diaboli illū muniuit. Postea per annū integrū ita corpus eius totū erat tremulū ut ciphū manu tenere non posset ad bibendū. Ecclesiam sancti Nicolai omniaq̄ ciuitatis edificia luna splendēte cū a diabolo portaretur. et portando opri mere se vidisse testatur. Simile pene habes supra dist. iij. ca. xi. de Henrico ciue susacense quē diabolus noctu in foro rapuit et ultra monasteriū sancti Patrocli translātū in pasculo deposuit. Tam mala enim et tam venenata est demonū natura ut solo illoꝝ intuitu sepe homines corrumpant.

Hvero conuersus noster cū nouicius esset et nocte quadam cum alio uerso propter timores nocturnos in curia vigilaret. ante signa matutinalia ambitū claustrī circumiens quasi ymbraz humanā eminens iuxta lauatoꝝ aspexit. Estimans quod frater Fredericus esset monachus noster accessit propius volens ei innuere ut iret dormitū. Et quia nouerat eum non esse sane mentis pedem retraxit ab illo ledi timens. duz sic staret ymbra in oculis eius usq̄ ad tabulatū domus creuit. Mox signis sonatibus in dormitorio pistinū intrauit. et quod clibanus coquendis panibus preparatus erat mox ut ignem quem quasi per parietem vitreum intueri visus est. aspexit. infirmari cepit. Statim exiens et sub arboꝝ se reclinans pene octo dieb⁹

Ca. xxviii.

illa pe
er me q
homo v
lucis mir
rebe lib
demonib
bat et de
traciam
Quid erg
eterm bo
di mpiri
molus mu
fugio vbi
Romane
felicita qua
ralis opabo
Quia vpat
fili spiritus
firmis bea
lis ueritat
fanda vider
horos et m
Monachus

H
cat
Dan
solonia curi
cunctis ut r
co ut pns et
in qua illa i
ficio vnde tam
aliquo man
y cu que hoc
vnde et p os
vnto q̄ a t
vnde colloq̄

ab illa hora in tanta defectioe fuit cordis et corporis vt nō posset mandu-
care neq; bibere neq; dormire. **Quoniam.** Vellem ratione scire quare
homo viso demōe mox igne aspecto extasim incurrat. **Monachus.** Ignis
lucis minister est. dyabolus vero princeps et auctor tenebrarū est. lux et te-
nebre sibi inuicem contraria sunt sicut frigus et calor. Si egressus fueris de
tenebris in radiū solis vel everso ex repentina mutatioe visus tuus tur-
bat et deficit. Itē si manū nimis frigidā igni adhibueris siue de igne ex-
tractam aque gelide immerferis. contrariū elementū amplius te cruciabit.
Quid ergo mirū si ex visione dyaboli q̄ vt dixi auctor est tenebrarū et ignis
eterni hominis natura turbat et terret contrahit et deficit cū ignē huiusmō-
di viderit qui omnino contrarius est igni gehenne. Ille tenebrosus. iste lumi-
nosus. multū ab eo discordat tam in sensu q̄ in effectu. Viri tñ pfecti vt
supra dictū est sepe demones sine terrore et sine sensus defectioe vident.
Quoniam. Si visio dyaboli tam periculosa et tam nociua est in forma
subiecta quis illū videre posset in sua natura? **Monachus.** Oculis corpo-
ralis dyabolum vt est videre non potest. **Quoniam.** Quare? **Monachus.**
Quia dyabolus spiritus est. et spiritū vt est opinio pene omnium ingro-
rum nisi spiritus videre valet. Vident eū anime reproborū in inferno. et sicut
summa beatitudo electorū est videre deū. ita maxima dicitur esse pena ma-
lis cernere dyabolum. Vis audire quorūndā periculum illum in sua sub-
stantia videre volentium? **Quoniam.** volo et desidero quia quanto plus
horroris et malicie de illo audiero tanto amplius peccare pertimesco. **Monachus.** Audi ergo.

Ca. xii

Hic hos annos duodecim Wilhelmus abbas de sancta agata dyo-
cesis Leodiensis que est domus ordinis cisterciensis dū tpe quo-
dam iturus esset Eberbachū ad quā pertinet domus illa. venissetq;
colonia dixit monacho suo atq; uerso adolpho nomine. Opus est miseri
cordie vt videā obsessā illam. germanā scz talis uersi nostri de Eberba-
cho vt p nos eius ille statim cognoscat. Quod cū illis placuisset et domuz
in qua illa cū multis et inter multos sedens erat intrassent euz abbas ne-
scio vnde eam interrogaret et illa nihil omnino responderet subiūxit. Vis
aliquid mandare fratri suo? Illa obmutescēte. adiecit abbas. Adiuro te
p eū quē hodie in missa tractaui vt respondeas mihi. Mox dyabolo obe-
diente et p os semine ad interrogata respondēte. Rogatus est abbas tā-
a uerso q̄ a monacho vt illā sup solariū duceret quatinus puato eius vti
possent colloquio. Quod cū factū esset et de diuersis ab abbate dyabolus

quibus
non habet

interrogaret et respondendo nimis mentiret ait **A**d iuro te p altissimū vt nō nisi vera mihi respondeas. **Q**uod cū pmisisset iussit monachū atq; cōuersū paululū secedere. **Q**uē cū interrogasset de statu quarundā animarū fratrum videlicet tam apud eberbachū q̄ apud sanctā agataz nup defundo rū ita probabiliter de singulis quas tñ femina nunq̄ viderat disseruit vt abbas de veritate nihil ambigeret. **D**icebat tales et tales esse in gloria. alios adhuc in penis retineri. **P**ro quibusdā abbas oratiōes instituit speciales. **I**nstruxit eū et de alijs multis ita vt vehementer miraret. **P**ostea rogatus a ouerso vt sibi soli cū solo loqui liceret. in hoc abbas annuēs cū monacho paululū secederet ait ouersus. **S**icut precepit tibi abbas meus videlicet vt ei nō nisi vera ad interrogata responderes. **I**ta te moneo vt si aliquid nosti in me quod nociuum sit anime mee dicas mihi instanti hora. **R**espondit dyabolus. **N**oui heri abbate tuo ignorante duodecim demones apud traictū accommodasti a tali femina et in tali loco misistiq; illos panniculo inligatos in sinū tuū satis p̄funde. quod quidē vep fuerat. **N**am idē ouersus sicut retulit ista cogitauit. **S**i abbas tuus alicubi te forte miserit solidū istū ad expensas habebis. **Q**ui ait **N**osti aliquid ampli? **D**icente dyabolo. **N**oui te furem esse. **C**ōuersus r̄ndit. **E**x quo ad ordinē veni nullius mihi furti oscius sum. **T**unc ille. **E**go tibi furtū tuū ostendaz quādo cara illa fuerūt tempora annonaz et quedam alia que monasterij tui fuerunt et nō tua pauperibus erogabas. **R**espondente ouerso nō putauit huiusmodi misericordie opera peccatū esse. **A**it demon. **E**unt p̄ meaz veritatem quia sine licentia facta nec aliquando inde susurrasti. susurratum confessionē appellans. **M**ox ouersus ad abbatem descendit in locū secretū illum traxit et que sibi fuerant a dyabolo obiecta p̄ humilem confessionem aperiens odignam penitentiā suscepit. **T**unc ad obsessā rediens et si adhuc aliquod in se sciret peccatū obsessentē adinterrogans audire meruit. **P**er iudiciū meū nihil modo de te noui. quia mox vt genua tua ad susurrū inclinasti omnia mihi prius scita subtraxisti. **N**ouitius. **I**n hoc facto satis ostensa sunt taz presentia demonis q̄ virtus confessionis. **M**onach? **S**atis de talib⁹ in distinctiōe confessionis dictum est. **P**ost hec demon adiuratus ab abbate vt exiret respondit. **Q**uo ibo. **D**icēte abbate. **E**cce os meū aperio si potes ingredi. **A**it. non possum intrare quia altissim⁹ hodie intrauit. **T**unc abbas. **A**scende sup hos duos digitos pollicem⁹ indicez ei offerens. **N**on valeo inquit quia altissimū hodie tractasti. **D**ixerat eū abbas missam de mane. **I**nsistente eo vt exiret. **R**espondit. **N**ondum vult altissimus. **A**d huc duobus annis ero in ea post hoc in via illius **J**a tibi liberabitur. quod ita factum est. **D**einde rogatus est abbas tam a

monacho q̄ a uerso vt dyabolo p̄ciperet quatin⁹ se eis in sua forma naturali ostenderet. Respondente abbate nō hoc mihi bonū videt̄ sufficit at vobis q̄ hucusq̄ ei p̄cepimus illis obstinatius vt fieret insistētibus tandem victus ait. **P**recipio tibi in virtute xp̄i vt in tua naturali specie nobis appareas. Respondente illo. non vultis carere nisi me videatis. et abbate dicente non cepit mulier in oculis eoz̄ turgescere et ad instar turre ascendere. ita vt oculi eius scintillarent atq̄ ad similitudinem fornacis fumigarent. Quibus visis territus ruit in extasim monach⁹ factus est extra sensum ouersus. et nisi abbas qui eis ostentior erat dyabolo vt pristina formā resumeret oculus p̄cepisset similem mentis defectum incurrisset. **S**i his verbis meis minus credis interroga illos adhuc vt opinor viuūt. viri religiosi sunt. non tibi dicent nisi meram veritatem. **D**yabolus vero p̄cipienti obediens et ad p̄iozem speciem vultum femine reducens. ait abbati. **N**unq̄ tam stultum p̄ceptum iussisti. **P**ro certo scias quia si hodie diuinis nō comunicasses mysterijs nullus vest̄z vlli hominū que hodie vobis gessisse diceret. **P**utas q̄ possit me homo videre et viuere? **R**equaq̄ homines qui erāt inferius expectantes strepitū superius audientes ascēderunt et ouersum cū monacho semimortuos repientes aqua refocillauerunt et inter manus illos deportauerunt. **T**unc dyabolus dixit abbati. **Q**uo iturus es modo? Respondente abbate **E**berbachum. **S**ubiunxit ille **E**go etiā suuerbaco fui et satis ibi trufauī. yronice nomini illudēs. **E**rat em̄ post illa tempora quo conuersi se ordini opposuerant. **T**am horrend⁹ et tam venenatus est demonū aspectus vt non solum sanos infirmet. sed nonnunq̄ etiā interficiat.

Ca. xxx

Duo iuvenes seculares nondū milites ex quibus vnus erat dapifer abbatis **P**rumie qui mihi hec que dicturus sū retulit. **I**n quadam vigilia sancti **J**ohannis baptiste post solis occasū circa riuulum qui monasterium p̄terfluit in dextrarijs suis spaciabant. **V**identes ex altera parte riuuli quasi speciē mulieris in veste linea. putantes qz maleficia exerceat vt quibusdā mos est in nocte illa. vt caperent eā aqua trāsvērent. **Q**ui cū veste leuata fugere videret illi in equis velocissimis insequeutes cū fugientē quā quasi ymbēā ante se videbāt op̄hēdere nō valerēt deficientib⁹ equis vn⁹ dixit. **Q**uid agim⁹? **D**yabol⁹ est em̄. **E**t signātes se monstrū vltra nō videbat. **A**b illa hora tā homines q̄ iumēta multo tpe languerūt vix mortē euadentes. **M**ouiti. **N**ō ista miror de dyabolo cū legā basiliscū solo visu homines et aues et iumenta interficere. **M**och⁹

Hoc ipsum agit dyabolus in psalmo per basiliscum designatus sicut tibi sub
lectis ostendam exemplis.

Cap. xxxi.

In Rinniskirchin sicut sacerdos eiusdem ville retulit Lamberto mo-
nacho nostro. matrona quedam honesta dum nocte quadam cum alia
quodam femina nescio unde veniens per villam eandem transiret dyabo-
lus cuiusdam serui admodum iocosi formam assumens manum eius tenuit et mo-
dicum strinxit. Cui cum diceret dimitte me mox illum non vidit. Que statim male
habere cepit femine sequenti die dicens. Seruus ille oppressit me. et ecce ex
defectio cordis inuasit me. Dicente illa ad eam quod hic fuit. Respondit matrona
Imo certissime. satis enim proterve respexit me vadensque in domum suam lecto
decubuit. et post paucos dies defuncta est.

Ca. xxxii.

Mulier cuiusdam iuxta castri premanenti hoc anno simile contigit
hec cum maritum haberet ebriosum nulla presumebat nocte ire dormitum
donec ille a taberna rediret. Que dum una noctium pasta ad coquen-
dos panes preparata ante fores domus sue sederet viri prestolans aduentum du-
os in albis vestibus ad se venire vidit. In cuius amplexus dum unum illoz ruet
eamque brachijs stringeret illa clamante ambo disparuerunt. Que in domum
fugiens mox ut lumem vidit amens facta ruit. filiamque propria in clamore euer-
tit. Post paucos dies defuncta est. Ecce quo dei iudicio talia fiant proli-
gnozo. **Mouitius.** horrenda sunt hec. **Monachus.** Audi aliud quod satis
terre nos poterit quod dicimur viri religiosi.

Ca. xxxiii.

Quampe quodam estiuo uersis ordinis nostri in dormitorio suo meridie
descendit dyabolus in specie monialis nigri ordinis singulorum lectos cir-
cuiuit ante quosdam stetit. ante quosdam cum festinatione preteriiuit. veniens ad quon-
dam uersum ante illum se inclinavit et brachijs collum eius stringens tactuque metri-
cio demulcens oscula in eius ora defixit. quod cum quodam fratrem religiosum vidisset
et illa disparuisset satis tam de persona quam ope et in tali loco stupens surrexit et
uersum lectum adijt quem quodam dormientem sed incoposite et impudice nudatumque
iacentem inuenit. Ceteris ad signum none surgentibus ille grauem se sentiens surge-
re non potuit et ad vespertinam in infirmitorio ductus infra triduum vitam finiuit. hec
apud nos eiusdem ut puto loci gratiari recitauit asserens sibi dictum ab eodem
uerso quod vidit visionem sub typo confessionis. **Mouitius.** Cum deus summe sit mise-
ricors et dormiens modicum differat a mortuo quod est quod idem uersus per tantum
lo punitus est? **Monachus.** Forte nimis erat negligens circa usum verecundie
Verecundia siue pudicitia que omnium ornamentum est virtutum non solum esse de-

in habitu sed etiā in actu frequenter contingit vt sicut homo interior libentē ea que de die cogitat nocte p ymaginationē retractat ita exterior illa q̄ vigilans facit at dormiens frequenter repñtat. **Mouiti?** In hoc ostentio. qz noui quosdā raptos qui sepe noctib⁹ dormiendo surgūt arma induunt exercūt gladios feriūt parietes et postq̄ lassati fuerint singula in loca sua reponūt sicqz cubitū redeunt nec aliquid hoz recordant. **Monach⁹** Forte idem oneratus nimis indusserat vino. Inebriationē libentē sequitur denudatio. Si Noe nō fuisset inebriatus nec fuisset denudatus. Et qz denudatus idcirco a filio subsannatus. Nō solū angeli sancti sed et mali noctib⁹ nos lustrant et si p negligentia siue dissolutionē cōtigerit nos in lectis nris iacere irreuerenter bonos a nobis fugam⁹ et malos ad nraz irrisionē inuitam⁹. Quāta gr̄a sic dormientes qñqz se priuient audies in distl. vii. ca. xiiij et ca. xliij. in quibus beata dei genitrix p se dormientes visitauit. **Mouiti?** Habuit ne ouersus predict⁹ caritatē? **Monach⁹** Nō mihi hoc constat sicut et de p̄dictis feminis quas dyabolic⁹ extinxit aspectus. De vero dyabolus quosdā peccatores in peccatis interficiat subsequētia declarant exempla.

Capitulum

In susacia que ciuitas est dyocesis colonienſis miles quidā Thymo nomine habitabat qui sic tot⁹ deditus erat ludo tessēz vt nō die nō nocte quiesceret semp sacculū cū numis secū portabat vt se cū ludere volētib⁹ obuiaret. Ita in ludis expedit⁹ et fortunat⁹ erat vt vix aliquis ab illo sine damno recederet. vt autē posteris ostenderet quantuz deo tales ludi in quib⁹ ire inuidia rixē et damna suscitant. peccatiqz verba rotantē strarij forent. pmissuz est dyabolo vt cū eo luderet qui multis illuserat atqz euiscerauēt qui multoz mar subia euacuarat. Nocte quadā domū eius in specie cuiusdā ludere volentis intrans sacculūqz numis refertū sub ascella portans ad tabulā sedit denarios liberaliter apposuit tessēz iactauit et adquisiuit. Cui cū p̄spere succederet et militi tam pecunia quā apponeret defuisset iratus ait. Nunq̄ nō dyabol⁹ es tu? Et ille. Nūc satis est appropinquat em̄ tps matutinale oportet nos ire. Tollēs qz illū p̄tectū traxit cui⁹ viscera tegulis retrahentib⁹ miserabiliter excussit et qd de eius corpe factū sit vel in quē locū illud p̄iecerit vsqz hodie taz a filio eius q̄z a ceteris qui illū nouerant ignorat. Mane vero viscezz eius reliq̄e tegulis inherentes repte sūt et in cimiterio sepulte. Bene dyabolus suos ministros in hoc mundo sinit p̄sperari quos semp in fine decipit

Capitulum

Et effigiem dñi Innocençij tunc pape cardinaliũ et ecclesiã et in partib' Iherosolomitans formam Saphadini ⁊ exercitus eius similiter montes flumina castra vniuersaqz loca p que trãsierat tã pprie in suis formis atqz nominib' expressit vt hi qui oculis corporeis illa viderant qz contradicere nõ inuentrent. Interim rustic' cũ mercib' suis de longobardia redijt ⁊ qz illũ ibidẽ vidisset atqz p eius cautelã latronũ piculũ euasisset corã multis testificat' est. **Noviti'.** Audiui qz qdaz demones talis nature sint vt bene a se obsessos torqueant h' eosdẽ criminaliter peccare nõ sinant. **Monachus.** De hoc satis euidentis audiuisse me recordor exemplũ.

Ca. xxxviii

Suis quidã sub typo elemosine paupib' diuitiũ fecit. Inter quos cũ quidã obsessus esset et ceteris manducantib' carnes ipse quidẽ ori applicaret sed eisdem vesci nõ posset. ex circũstantib' hoc vidẽtes dixerũt. Inique cur nõ sinis hominẽ manducare? Quib' ille respõdit. Nolo vt peccet eo qz elemosina ista de rapina fit. Dicentib' eis mentiris. quia his qui fecit eã bonus homo ẽ. Rõdit. nequaqz mentior. Vitul' iste qui is paupib' diuisus est in qnta generatione fuit ab illa vacca que p rapinã habebat. Et satis mirati sũt qui aderant. **Noviti'.** Si demones qntã generationẽ iudicant rapinaz puto qz multũ acriter in penis vindicabũt primã. **Monach'.** De hoc nõ dubites. Recordare vacce illi' p quã et qua punit' est helyas miles sicut dictũ est in dist. ij. ca. vij. Reuocat mihi etiã ad memoziã vacca hec verba obsesse mulieris illius in Briske cui' supius mentionẽ feci ca. xxvi. Hec cũ die quadã Johannẽ burgrauũ de Rineke vidisset sicut mihi retulit qui audiuit multis presentib' cõtra eum clamauit dicens. Vitulũ illũ quẽ tali vidue abstulisti flãm̃is infernalib' a nobis liquatũ guttatim mittem' in oculos tuos et p omẽ corp' stillabim' pinguedinẽ eius. Vinũ vero qd sub bãnõ tuo in hac villa vendit' seruẽs in os tuũ fundem'. Quib' verbis miles territ' tabernã amouit et vitulũ mulieri restituit. **Noviti'.** Satis mihi pbatũ iam fateor qz demones sint qz multi sint et qz mali sint. nũc qz infesti nobis sint aliquid sub exẽplis audire delectat. **Monachus.** Ita infesti sunt hominibus vt inter amicos discordias faciat et inimicos recõciliari nõ sinant. pro peccato et p pccis suis pegrinari volentes retrahunt. ouerti desiderantes auertũt. cõuersos multis modis turbant et impediunt. Ecce exempla.

Ca. xxxix.

Duo ciues Colonici viri diuites et honesti et speciales ad inuicẽz

amici ex quibus vnus vocabatur sistappus. alter vero Godefridus ad san-
ctū Jacobū aplm simul pfecti sūt. Die quadā cū soli equitarent ceteris fra-
trib' pcedentib' dyabol' inuidens amicitie et concordie illoz in ingressu
cuiusdā nemoris baculū godefridi in dorso ipsi' pendentē satisq; fortē in
duas partes fregit. Qui cum neminē adesse cōspiceret turbat' clamauit
ad sociū. Eya frater qre fregisti baculū meū. Illo negante etiā cū iuramē-
to sicut mihi iaz vidē godefrido' retulit. Ita in eū exarsit vt vix man' ab
ei' lesione cohibēt. Tandē gra dei et meritis beati apli ad mentē reduct'
apud sociū vnice dilectū penitentiā egit et toti' discordie caput dyabol'
confusus aufugit.

Cap. xl

Sicut retulit mihi quodaz honest' sacerdos nūc monach' in ordine
nro pleban' cuiusdā ville parochianis suis placē volēs ludos sei-
culares cū illis exercuit. tabernas frequētauit et in quātuz potuit
morib' illoz suos oformauit. Impletūq; ē in eo illud pphe. Et erit sic ppls
sic 7 sacerdos. habebat at in villa militē opatē vicis suis p oia dcorā-
tē. Et erat cis nō in xpō s; in mūdo cor vnū et aia vna. Sepe alē ab altēo
ad ludos et ad epulas inuitab at sepe ad tabernas trahēbat. Vidēs hec
dyabol' toti' doli artifex vt amorē illoz viciōsū in odiū vertēt pculosū
Noctē quodaz cū isdē miles isz cubitū in forma sacerdotis ad lectū ei' venit
et vt se seqret tā d'bo q; signo importune satis institit. Miles cū territ' pe-
ne nud' surgēt et nudipes sequeret pcedentē p campū spinis et vesp' ple-
nū duct' ē. A qb' dū plāte ei' vulnerarent et sāguine stillarēt irat' post eū
clamauit. Male sacerdos malo tuo huc me adduxisti. dyabolo sp claman-
te. seqre seqre. miles turbat' lignū qd casu repperit vt sibi videbat caput sa-
cerdotis diuisit. Sic illo pstrato et vultu ei' sāguine pfulso miles cū multo
laboē ad domū suā reuertit' qlit ei sacerdos illuserit vrozī familie amicis
q; oquerit. Illis min' credētib' subiecit. Ego caput ei' et coronā nō mo-
dicū vulneraui. Eadē noctē sacerdos hoz pklus insci' cū ex nccitate nate-
itur' esset ad camerā cū tanto impetu caput limini supiori illisit vt coronā
grauit' vulnerata sāguis erūpēs totā ei' faciē cruētaret. Quo ad lectū re-
uertēte cū mane ppls pulsata missa in ecclia expectaēt et ille minime ob vult-
neris doloze veniret ognosēs miles cāz a reserētib' ait. Ecce hoc est qd
dixi vobis. Quid pla? Insaniētib' ognatis et amicis ei' cū sacerdos obie-
cta fortit' negaret et illi nō crederēt p bienniū de ecclia sua eliminat' vit tā
de illis recōciliat' est. Ex his duob' exemplis colligit' q inter amicos siue
spūales siue carnales discordias seminent. De inimicos in quantū valent
dcorare nō sinant certū est.

Cap. xli.

Miles quidam nuper domum quandam ordinis nostri indebite satis ver-
 rabat. **S**arriente dyabolo per os cuiusdam femine locutus est ad illum
 nescio quis de astantibus. **D**ic inique. quare non suavis illi militi ut
 cenobium tale seruoque dei cesserit inquietare? **C**ui demon cachinnando respon-
 dit. **Q**uid est quod loqueris o imprudens? **M**eo consilio res agit. et tu mihi
 dicis ut suadeam ea que sunt pacis. **Q**ui autem pro christo peregrinari volentes re-
 trahant et impediant presto est exemplum.

Ca. xlii

Miles quidam Meingoz nomine cum adolescens in francia linguam
 disceret gallicam grauer infirmatus spe conalescentie ad sanctum remi-
 gium remis peregrinationis votum fecit sed non soluit. **R**euersus vero
 in prouincia sua voti transgressor multis diebus elapsis cum alter quidam miles
 gundolphus nomine vir nobilis de villa Besselingin oriuundus suscepta care-
 na tempore capituli generalis Cystertium ire proponeret et hoc predictum meingoz
 agnosceret rogauit illum ut se suscipere vellet in comitem peregrinationis. **Q**uod
 cum ille gratum haberet simulque ad villas que Tricastrum vocatur iuxta diuisionem
 sitam venissent cum ad praedandum in terra more penitentium discessissent sanctus
 remigius remensis episcopus pontificalibus indutus transgressori suo apprensus
 ait. **M**eingoz quare non soluis votum tuum? **M**iles vero cum tanta de visione quam de
 voti improperatione terreretur mox dyabolus aduolans verbis admoni-
 torijs verba dissuasionis adiunxit dicens. **N**oli festinare bene votum solues
 quam poteris. **N**ihilque aliud dicens hominem pedibus arripens per ventrem in
 pavimento tam immisericoorder traxit ut facies eius in quatuor partibus
 vulnerata sanguine erumpente terram infunderet. **Q**uem cum gundolphus sic
 trahi videret et trahentem non aspiceret sicut ab eius ore audiui. turbatus illi
 co surrexit militemque brachijs stringens cum fortis esset et sic retinere vix po-
 tuit. **A** quo cum causa culpe simul et pene didicisset ait. **C**onsulo ut reddas vo-
 tum tuum incedente illo non modo habeo expensas. dedit ei solidum sterlingorum
 et ille soluit votum neglectum. **¶ Nouiti.** **U**t video non multum a nobis demo-
 nes sunt remoti qui ad puniendum nos tam sunt patentes. **¶ Monach.** **Q**ui semper sint
 iuxta nos et circa nos in subiecto agnosces exemplo.

Ca. xliii.

Hanno preterito tempore vindemie cellerarius de lacu cuiusdam Curtis mona-
 sterij vineam duobus suis custodiendam amisit. **P**oste quadam vniuersa ex il-
 lis vigilas nocturnas sibi tempore volens dyabolum ioculariter vouit dicens. veni
 diabole custodi hanc vineam et ego tibi pretium dabo. vix verba compleuerat. **E**t

ecce dyabolus affuit dicens. Presto sum. quid ergo dabis mihi si eam custo-
diero? Et ille. Cophinū plenū uuis tali conditione ut si quis intrauerit ab ea
hora qua dies et nox separantur usque ad ortū diei neque propriam neque alienam
excipiens personam collū ei frangas. Quod cum dyabolus promississet et feru-
fero quasi de uinea securus domū intrasset ait illi cellerarius. Quare non
es in uinea? Respondente illo sociū meū ibi reliqui dyabolū notans. Cel-
lerarius putans quod de seruo suo diceret. Iratus ait. Uade cito quod solus
non sufficit ille. Iuit seruus et speluncā que erat extra uineā cum socio ascen-
dens circa mediū noctis motū quasi hominis inter uites transeuntis au-
diētes ait is que predicta pactio latebat. Aliquis est in uinea. Respondit alter
Sede ego descendā et uidebo. Descendit et uineā foris circūiens cum nul-
la hominis uestigia in sepe reperisset custodē suū adesse cognouit. Mane
socio omnia aperiens cophinū uuis refertū dyabolo pro precio dare uo-
lens iuxta uitem unā sudit et discedens atque cum socio post paululum re-
diens nec unū ibi granū repperit. **Novitius.** Satis de his ammiror. sed
dic queso quomodo conuerti uolentes impediunt. **Monachus.** Referā
tibi quod mihi sanctimonialis quedam retulit coacta a sua abbatisa.

Ca. xliii

Quam esset eadem sanctimonialis puella paruula in domo patris
sui dyabolus illi sepius in diuersis formis uisibiliter apparuit et te-
neraz eius etatem diuersis modis terruit ac contristauit. Que cum
incurrere timuisset amentiaz ad ordinem nostrum conuerti proposuit uer-
bis uoluntatem exprimens. Nocte quadam in specie uiri dyabolus illi ap-
parens ouersionemque dissuadens ait. Eufemia. noli conuerti sed accipe ui-
rum iuuenē pulcrūque ut cum illo delicijs mundi fruaris. uestes enim preciose
et cibaria delicata non deerunt tibi. Si autem intraueris ordinem semp eris
miserā et pannosa famem sitim frigusque patieris nec unquam de cetero bene-
tibi erit in hoc seculo. Ad quod illa respondit. Quid de me tunc erit si in il-
lis delicijs quas tu mihi promittis mortua fuero. Ad quod uerbum dyabo-
lus nullum responsum dedit. sed puellam rapiens et usque ad fenestram so-
larij in quo iacebat deportans precipitare eam conabat. Que cum ange-
licam salutationem diceret inimicus eam dimisit et ait. Si feris ad claustrum
semper tibi aduersabor. Quod si in hac hora mulierem illam non inuocasses
occidisset te. Et hoc dicto ualde uirginem comprimens in canem maxi-
mū transmutatus de fenestra exiliuit et nusquam comparuit. Sicque ad inuo-
cationem dei genitricis et uirginis uirgo liberata est. Quā infestus oueris
sit dyabolus et quod multis modis diuersis illos ueret et impediatur sequentia

destruunt
in dicto is
et uicium
in pates. q
bit. Quo
non possu
mones ma
onis et no
Maria sue
si quia in
tamen uer
trape et ma
huic separa
non est uia
prode cog
mones iuga
currit. et fr
fuit mihi ret
la soccos in
legentes. mar
cu etiam san
es demones i
erret ille. So
tam uenari
peluum. u
inuolucens i
pius accre
nas per os a
mmas allime
cūllam in del
qua scilicet si
de sit tam de
herum cum
depolio uir
toms i aas et
tugre quā
pitatione m
ta uindas a

Quinta distinctio De demonibus

declarabunt. Cum predicta puella monacha fuisset effecta nocte quadam cum in lecto iaceret et iacendo vigilaret vidit circa se plures demones in specie virosum. ex quibus vnus aspectu teterrimo stabat ad caput eius. duo ad pedes. quartus ex latere contra eam. Qui clara voce ad alios clamabat. Quid statis? Tollite illam totaliter sicut iacet et venite. Responderunt illi Non possumus. inuocauit enim mulierem illam. **Novicius.** Quid est quod demones matrem sui creatoris nominare presumpserunt nomine tantum conditoris. et non honoris? Mulier nomen est corruptionis et nature. virgo vel Maria siue dei genitrix. nomina sunt glorie. **Monachus.** Non sunt ausi quia indigni ore polluto nomen integritatis vel glorie nominare. Idem tamen demon post verba angelice salutationis puellam brachio dextro traxit et trahendo in tantum compressit ut oppressionem tumor. et tumorem luor sequeretur. Que cum haberet sinistram liberam ex nimia simplicitate non est ausa se signare per illam. putans signum manus sinistre nihil sibi prodesse. cogente tantum necessitate per eandem manum crucem sibi impressit et demones fugauit. liberata ab illis pene exanimis ad lectum cuiusdam sororis. eucurrit. et fracto silentio quid viderit vel quod passa sit illi intimauit. Quam sicut mihi retulit beate memorie domina Elizabeth eiusdem cenobii abbatis. sa sorores in lecto suo ponentes et principium euangelii Johannis super eas legentes. mane reziratum inuenerunt. Anno vero sequenti intempesta nocte cum eadem sanctimonialis in stratu suo iacens vigilaret vidit eminus duos demones in specie duarum sororum plurimum sibi dilectarum. Cuius dicerent ille. Soror eufemia surge veni nobiscum in cellarium dimittere ceruisiam conuentui. Illa habens eas suspectas. tum propter tempus intempestiuum. tum propter fractum silentium horrere cepit operimento caput inuolvens nihilque respondens. statim vnus spirituum malignorum propius accedens et manum imponens ita illud compressit ut sanguis cocitatus per os et nares eius largiter efflueret. Sicque demones illi formas caninas assumentes de fenestra exilierunt. Sorores ad matutinas surgentes cum illam in defectu cernerent utpote pallidam et exanguem causam per signa sciscitantes sunt. Quam cum ex eius relatione cognouissent satis turbate sunt tam de demonum crudelitate quam de virginis vexatione. **Ante** hoc biennium cum conuentui nouum factum fuisset dormitorium et lecti in eo depositi vidit eadem sanctimonialis demones in specie homuncionis de formis satis et inueterati omne dormitorium circumire et lectos singulos tangere quasi diceret. Loca singula diligenter notabo quia non erunt absque visitatione mea. **Novicius.** quid est quod pius dominus puellas tam teneras et tam mundas a duris et immundis spiritibus ita crudeliter vexari sinit?

Quinta distinctio De demonibus

Monach⁹. Amaro poculo vt nosti slibato dulce plus dulcescit et colore nigro subtracto alb⁹ amplius clarescit. Rege visiones Vitini Hodescalchi et alioꝝ q̄bus concessus est videre penas maloꝝ et gloriã electoꝝ. pe ne ubiq; visio penalis precedit. volens dñs sponse sue secreta deliciarum suarum ostendere bene eam prius permisit aliquibus visionibus horrendis tentari vt postmodum ampli⁹ mereret letificari sciretq; distantiã in dulce et amara lucem et tenebras.

Cap. xlv

In eodem monasterio quod Houene vocat̄ sanctimonialis quedam est Elisabeth nomine quam sepe diabolus infestat. Die q̄dam in dormitorio illum videns et qz ipse esset non ignorans alapa illi dedit. Cui cum dicit vt q̄o tam dure me cedis? respondit illa. qz sepe me turbas. Ad q̄o dyabol⁹. multo amplius hesternã die turbavi sororem tuam cantatricẽ nõ tñ me percussit. Satis q̄dam illa die turbata fuerat. Ex q̄ colligit qz ira rancor impacencia et alia hmoi vicia sepe ex immisiõe sint diaboli. Plia vice cũ eadem Elisabeth matutinis nimis tardatis ope vt post apparuit diaboli ad capanã festinaret candelãq; ardentem in manu portaret. Jã intratura fores oratorij demonẽ in specie viri tunica indutũ cultellata contra se stare conspexit. Putãt aliquem intrasse viroꝝ terzita retrosum p̄ gradus dormitorio cecidit. Ita vt per aliquot dies tam ex repenano terrore qz ex lapsu langueret. Nam et abbatissa ex eodez casu stupefacta infirmitatem concepit. Que dum causam illius lapsus atq; clamoris ab ea sciscitata fuisset et illa visionem exposuisset adiecit. Si sciuisset qz fuisset diabolus et non homo bonam illi alapam dedissem. Jam enim accinxerat fortitudine lumbos suos et contra diabolum roborauerat brachium suum.

Cap. xlvj

Alteri cuidam femine p̄ter Christum incluse ita infestus fuit diabolus vt eciã lectũ illius violenter et impudenter ascenderet. a quo cum nullo posset remedio sp̄iali liberari. non orõe non p̄fectione non signo crucis diaboli importunitatem propriamq; vexacionem cuidam viro religioso conquesta est. Cui ille tale consiliũ dedit. Cum tibi inquit propius accesserit dicas benedicite. quod cuz illa fecisset malignus spiritus quasi turbine impulsus se in saltus dedit nec ulterius ad illã accedere ausus fuit. **Monicius**. Gaudeo qz tantam virtutem audio in verbo nostre salutacionis. **Monachus**. Tanta est demonum malicia

vt q̄s terroribus seducere vel frangere nō p̄ualēt fantastis visionibus seducant. Verbi gratia.

Capitulum. lviij.

Iuxta castrum Wolmünsteine q̄d sitū ē in Westfalia quedā habitāt inclusa Bertrudis nomine femina s̄cta et religiosa et p̄pter reuelationes dei quib' illustratur notissima hec multo tēpore qz minus circūspecta fuit sicut audiui p̄ angelo lucis angelū tenebrarū suscepit. Solebat enī dyabolus fantastica circūfusū claritate p̄ quādam cellule fenestrā intrare ad illā futura predicere et de interrogatis instruere. Ad quā si venisset quis volens cognoscere statum alicuius amici sui defūcti sue de alia re occulta certitudinem illa inducias vsqz in crastinūz petiuit angelū suūz cōsultuit a quo sepius decepta falsa pro veris r̄dit. Qd̄ cum operisset frater Hermānus inclusus de Arnisberg cuius in superiori distinctiōe. c. lxxviii. memini demonū nequitas nō ignorās iā dicte incluse mandauit in hūc modū. Cauta esto soror qz sepe angelus sathane in angelū lucis se transfigurās multos seducit et viris sanctissimis non nunq̄ illudit. Sic ergo facias. Crucē de cera benedicta fenestre per quā intrare cōsuevit imprime et si intrans illam nō vitauerit. angelus dñi est. sin autēz angelus tenebrarū. Quod cū illa fecisset et dyabolus nocturno tēpore cū solito fulgoze venisset ad fenestrā et lumine immisso nō intraret ait femina. Quare nō intras? R̄ndēte illo. nō possū intrare nisi cerā de fenestra proijcias. Illa diu se deceptā intelligēs cōtra eū spuit et in cōtumelias erupit et ne de cetero talia presumeret sub inuocatione sūme trinitatis illū adiurauit. Vides nūc qualiter deus onipotēs cōtra diuersas demonū infestationes diuersas creauerit medicinas? Alios a nobis cōpescit antipodoto cōfessionis alios verbo dñice anūciacōis quosdā per verbū benedicite. multos per signū crucis. De his omnibus exempla habes in superioribus.

Nouitius. Peccauit ne inclusa hec angelū tenebrarū p̄ angelo lucis recipiendo? **M**onachus. Legitur in scripturis maiorū q̄ homo sic a dyabolo deceptus ei credēdo mereatur et hoc q̄z diu bona ei suadet. idō. n. oibus data est discretio spiritūū. **N**ī apostolus. Probate spūs si ex deo sūt. Nec hoc silēdum q̄ ipse angelus sathane nō solū in claritate quā assumit trānsfiguratur se in angelū lucis s̄ et i vili effigie quibusdam solet apparere. Naz modo in specie porci vel canis. modo in forma catti vel cuiusdā alterius animalis se hominibus ad deceptionē solet exhibere.

Ius ē tpe qdā in hēmērode quasi gregē porcorū **Cap. lviij.**
in ecclesiā mināz et eadē via qua intrauerat denuo

Quinta distinctio.

De demonibus.

extre. Alio tēpore cōuersus quidā qui nomē suum vult supprimi demonez vidit in forma prioris ⁊ gestabat in collo quasi factum de stramine leguminis circulum. Precedebat eū vnus de cōplicibus eius eū qz eodē circulo quasi canem ducēs. Interea cū in tali fantasia choz transiret. Accidit vt prior eūdem chozum ingrederetur cōuersos si quos dormientes inuenisset excitaturus. Quo intrante visio illa fantastica ab oculis conuersi mox stracta est.

Capitulum. xlii.

Quod tempore quodā bone memorie Ihermannus cantor noster stans in choro cū tēpore estiuo laudes die clara decantarentur ⁊ oculos ex lassitudine clausos aperiret posteriora. quasi vrsi de choro exeūtis cōspexit. De qua visione cū satis miraretur eū dē vrsū vidit redire et stare an̄ presbiteriū in loco vbi mōachi in viam exeūtes et redeūtes solēt p̄sterni. Qui dū caput retorqueret ⁊ huc illuc qz cōspiceret in vocez humanā erupit dicēs. Nō curetis licet mō sint firmi ego egrediar ⁊ itez post modicū reuertar. Sic qz eo intuēte egressus est. Huius visionis frat̄ Richardus testis ē qui eā ab eius ore audiuit. Iste ē Ihermannus qui vidit corā Iheronimo sikonē amphoras cū vino ⁊ vrsū sicut dictuz est distinctio quarta. c. xci. Novici. Cū dyabolus huiusmodi bestiaz formas ad nostram infestationem assumat puto qd turpiter consentientibus illudat.

Monachus. Hoc est certū.

Capitulum. l.

Inclusa quedā admodū religiosa Aquisgranī manet sat. m̄ nota cuius nomē supprimo ne ei cā fiā p̄secucōis. Hec ante reclusionēz cū adhuc esset in etate puellari ⁊ in habitu seculari religiosa tam̄ in h̄ieris ⁊ in scapulis monachoz de porceto de abulatiū i oratorio dēones in formis lymearz atqz catorū residē cōspexit. Et qz qsdā ex illis iā per cōsensū viciorū captiuos tenebāt ad quēcūqz locū siue personā fatal mata respiciebant monachoz oculi sequebātur et secūdū leuitates illoz gestus istoz formabātur. Vidit adhuc qd horribilius erat. Quosdā ex illis canes magni ⁊ tetri antecedeabant. Ita vt cathene que eorum collis videbātur etiā colla monachoz ambirēt quib⁹ ad sua ludibria illos trahebant. Novici. Heu qd homines ad imaginē ⁊ similitudinē dei creati ⁊ dignitate orōinis etiā hominibus maiores effecti qui spiritib⁹ imūdis sperare debuerāt ab ip̄is p̄pter malā vitā tam viliter illi dūtur. Mōach. Hoc ē qd psalmista cōquerit̄ dicēs. Iheromo cū in honore eēt nō intel

terit cōparatus ē iumētis insipiētibus ⁊ simil factus est illis. **¶ Nouitius** dicitur mihi ex supradictis q̄ quandoq̄ homo dyabolo det materiā tentandi. **¶ Monachus.** hoc verum esse vno tibi ostendam exemplo.

¶ Capitulum. li.

Sabat aliquādo conuentus de hēmenrode in orto plantarum caulium terre infigēs. Prabat ⁊ mōachus vnus cū ceteris **Tho-**mas nomie cui talis cepit cogitacō suboriri. **¶** Si modo esses i do mo patris tui ancilla tua nō dignaretur tam vilissimū opus facere. **¶** Exiuit ergo de medio fratrū cum indignatione illuc cū ducente spū superbie vbi fortius eū posset impugnare. **¶** Cū ergo in silua solus eēt tentator affuit ⁊ qui prius sola cogitacōe pulsauerat nūc apta impugnacōe ⁊ visibiliē aggreditur. **¶** In specie namq̄ mulieris apparēs cepit alloqui eum. **¶** At ille digitum supponēs ori suo significauit nō licere loqui sibi. **¶** Sed mēdatioz omniū caput ⁊ pater ilico p̄ mulierē illā fantasticam quā effigiauerat ad deceptionē rñdit. **¶** Quid hoc sit inquit nescio ego venio de conuentu ⁊ pri or dedit mihi licētiam vt loquerer tecuz. **¶** Credidit ille ⁊ locutus ē. **¶** Tunc illa asseruit parentes ipsius misisse pro eo ⁊ oportere eum **¶** Creuerim ire secū ad emēdum equū ⁊ sic transire in terrā suaz. **¶** Precedēdo igitur misēa miserū ducebat ipsa quidē fructozz omnium cōdensa sine impedimento transiēs ille vero cū magna difficultate sequebatur. **¶** Tandēz aspitate itie ris ⁊ laboris turbatus in nomine inquit patris quō sic imus? **¶** Quo dicto maligna illa mulier citius euauit. **¶** Et cū celi esset serenitas magna eadez hora circa eū facta est tēpestas ⁊ pluuia. ipsum q̄z madefactū exterius ite rius cōfusū remisit ad cōuentum. **¶** Cōfessus postea ē q̄ q̄zdiu cum muliere illa deābulabat maximā carnis titillationē habuerat. **¶** **¶ Nouiti.** Puto q̄ fuerit spūs fornicatiōis. **¶** **¶ Monach.** Iuste moueris. **¶** Pepe enīz peccatū peccato puniuntur et p̄ lapsū carnis superbia mentis in multis hūiliatur. **¶** Inde hēs plurima exēpla in vitas patrū. **¶** **¶ Nouitius.** Potest dyabolus ledere aliquē p̄ ut vult? **¶** **¶ Monachus.** Nequa q̄z sine dei pmissiōe et hoc in corpe sicut **¶** Job. **¶** Nūq̄z vero in aia hominē ledere potest. id ē vt euz peccare cogat nisi mente consentiat.

¶ Capitulum. lii.

Dyabolus sicut ē visio siue leoni ad stipitē ligato qui licz in cathena sua rugiat circuitēs neminē tñ ledit nisi quē in ra suū circulū rapuerit. **¶** Dyaboli ptās cathena diuina cohibicōis sic artata ē vt neminē cogē possit ad peccatū nisi ad eū ingrediatur per peccati consensum

Secundum apostolum Petrum Tanquam leo rugiens circuit in sua catena querens quem deuoret. Sepe sanctos viros terret et impedit sed nocere non potest.

Capitulum. liij.

In Būnensi ecclesia sicut audiui ab eius cōcanonicis vir quodam ex titit castus multumque religiosus cui dyabolus ita infestus est ut sepe noctibus cum lecturus esset lectionem ad matutinas litteram tegez vel folium verteret et quicquid lumē exufflaret. Hoc ideo egit ut virum sanctum coram fratribus confundere et confundendo ad impatiētiāz prouocaret cuius nequicia tanta est ut cum religiosos irritare vel impedire non valet saltem eos impediat et subsannet.

Capitulum. liiij.

Reculit mihi quedam religiosa sctimonialis ordinis nostri Petris nomine quod cum staret in quadam solēnitate ad matutinas a ceteris sororibus semota et alijs valide psallētibz in gratiarum actioez erūperet dicens Bēdīctus sis dñe quod iste dilectus cōuētus tā deuote te laudat tu illis retribuas mox audiuit strepituz horridū quasi alicuius de retro ad cōuentū pperantis clara quod voce dicētis. Hoc fiet pro deo orōne eius sctissimās. Et inhorruerūt cōtinuo omnes capilli capitis eius. **Novicius** Sepe subitus horroz inuadit me tam in choro quod in reliquis locis. Que tibi videtur huius horripilacōis eē ratio? **Mōachus.** Ex pñcia demonū est. Natura canis qui lupū insequi cōsuevit talis est ut eū ex quadam vi nature iuxta se sctiat eū cum oculū illū nō videat. Et quod iter eos odiū natale est turbat statim et latrat. Sic ē iter hominē et dyabolū. Inimicicias posuit inter eos dñs. Unde de hominē qui cum illo pacificatur sepe calcaneo eius dyabolus insidiatur. Et licet eū homo exterior nō videat. interior id ē spūs illius maligni iuxta se pñciaz bene sentit. Quid ergo mirum si tunc turbatur si horrozē patitur. Hoc verū esse sub exemplo tibi demonstrabo.

Capitulum. lvi

In Colonia sacerdos quidam fuit Michael nomine satis religiosus in genere suo. Duarum villarum ecclesias rexit ex quibus vna burge altera rode vocatur Tēpoze quod a parascue euz in vna ecclesia sero matutias dixisset et añ diē seruo suo absēte solus ad alteram pperaret tiorē vie gladiū secū portauit. Qui cum ad quodam nemus venisset tā timor et horroz eū inuasit ut oēs pili capiti. ei sicut dici solet sursum erigeretur et gelido sudore oēs ei artus pñderent. Quē tñ tanti horrozis cālatere nō potuit quod mox ut oculus ad nemus vertit hoīez tcterrimū iuxta arbore satis altā stare cōsperit. Qui eo intuēte in momēto a deo crescēdo

ascendit ut eidem arbori equaretur circa quem fragor arborum et nimis fremitus
 veterum excitabantur. Territus supra modum sacerdos fugit quem dyabolus
 cum turbine a tergo insequens usque ad villam Rode non deseruit. Postea cum
 idem sacerdos visionem simul et timorem converso nostro Richardo recitaret il
 le sicut vir est religiosus religiosum ei verbum respondit. Domine inquit ecclesiastice
 si ad divina eundo psalmum in os vestrum assumpseritis non vobis hec in via
 evenisset. Terror illi pena peccati fuit. Dyabolus fuerat timens psalmum si gladi
 u. Corpus eius ut ait Job imo dominus ad Job quasi scuta fusilia squamis
 sese comprimere. Deputabit quasi paleas ferrum et quasi lignum putri
 dum es. Non est super terram potestas que comparatur ei. **Domitius.** Sicut
 colligo ex his verbis sancti Job si dyaboli virtus ligata et limitata non
 esset nullus hominum subsistere posset. **Monachus.** De autem homine lede
 re non possit nisi quantum a deo fuerit permissus in fine huius distinctionis
 satis manifesto tibi pandam exemplo.

*Demons
 p. 7*

Capitulum. lvi.

In villa quadam ante paucos annos dyocesis Colonienis queambu
 la vocatur capanarius fuit et forte adhuc vivit votum habens cuius
 dam peregrinationis. Hic cum die quadam cederet cum femina qua
 dam ville sue que mane pariter ituri essent illa eum rogavit ut maturius matuti
 nas pulsaret propter solis feruorem et promisit. Eadem nocte dyabolus ad
 lectum eius veniens tetigit eum et ait. Pulsa matutinas. Sicque discessit. Qui
 mox surgens et lumen in ecclesia ardere conspiciens eum ante primum gallicatum
 esse deprehendisset putans quod a predicta femina fuisset excitatus de ecclesia
 eriuit volens illi dicere ut iret dormitum eo quod nimis mane esset. Quare cum
 quereret nec inveniret, bouem nigrum contra se stare vidit. Qui lingua emissa
 hominem tetigit eum quod super dorsum suum per illam misit et per aerem eum illo voli
 tans super pinnam turris castri quod ysenburg dicitur deposuit. Cui cum dice
 ret. Times ne aliquid modo? Respondit ille. Dei permissione huc ductus sum
 nihil contra me poteris nisi quantum ille permiserit. Ad quod dyabolus fac mi
 hi hominum et ego te deponam dabo quod tibi divitias multas. Quod si non
 feceris vel fame in hoc loco morieris vel precipitio interibis. Cui capana
 rius spem habens in Christo respondit. Adiuro te per nomen Iesu christi ne me
 leas et ut me sine periculo corporis mei deponas. Mox dyabolus illum tollens cum
 pro iuxta villam Berisheim satis comode deposuit. ante lucem diei in dedica
 tione ecclesie eiusdem ville. viliculus homines ad matutinas solennia eum facul
 teres cum hominibus in agro in magno defectu reperisset atque refocillasset. Auditis his
 que contigerat satis mirati sunt. Quarto vero die regressus in domum suam huius

ram locorum quibus edificiorum que nunquam ante viderat tam plene omnibus expo-
 suit ut de raptu eius nihil dubitaret. **Mouiti.** Jam mihi satis fateor probatum
 esse hominibus. **Monach.** Unum consilium est meum. ut cognitis his non illis
 consentiamus ne nos audire contingat. **Ite maledicti in ignem eternum qui pro-**
 paratus est dyabolo et angelis eius hinc resistendo illis omnibus quibus vicibus audire
 mereamur cum electis. **Venite benedicti patris mei percipite regnum quod**
 vobis paratum est a patre meo.

Explicit quinta distinctio.

Incipiunt capitula sexte distinctionis de virtute simplicitatis:

De virtute simplicitatis. c. i. **De simplici monacho** qui
 carnes in castro comedendo pecora monasterii sui
 reduxit. c. ii. **De Christiano decano Būnese** qui ab
 bati pisam sagimine conditā apposuit in simplicitate. c.
 tertium. **De Hodeshalco monacho** qui in Syberg
 artocreas in sagimine decoctas simpliciter mandu-
 cavit. c. iiii. **Vita domini Enfridi decani sancti Andree**
 in Colonia. c. v. **Item vita domini Hermanni decani**

Hildesheimensis ecclesie. c. vi. **De simplicitate Werboldi canonici sancti**
Herconis in Colonia. capitulum septimum. **De simplicitate Christiani**
tellerarii in Bruwile. capitulum octauum. **De monacho de porceto. ca.**
nonum. **Vita Engelberti cecii. c. decimum.** **De domino petro abbate Clare**
uallis in cuius simplicitate aduersarii eius compuncti bonis pro quibus contem-
derant renūciaverunt. c. xi. **De Philippo rege Francozum qui in abbatis**
sancti Victoris simplici taciturnitate edificatus aduersarios eius compe-
scuit. c. xii. **Item de eodem qui Laudunenses clericos commendauit ob sim-**
plicem electi sui presentacionem. c. xiii. **Item de eodem rege simplice qui mona-**
chu in abbate sancti Dionysii promouit prelatum ambitiosum prudenter amouit.
ca. xiiii. **De simplici monacho cui Fredericus imperator contulit abbatiam occasu**
one acus. c. xv. **Item de abbate quem Otto imperator comedauit propter acum**
ca. xvi. **De monacho super quem morietur dyabolus acum ignem proiecit**
eo quod acum sanctus portare conteneret. c. xvii. **De abbate quem inclusa simoni-**
ace intrasse dicebat eo quod electiones suas ante procurasset. capitulum. xviii.
De Mauritio episcopo Parisiensi qui seipsum simpliciter elegit. cap. xix.
De astuto priore qui personam ob infamiam elegit ne sua per se infirmaret. c. xx.